

LYYRA 2016

LYYRA

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2 (2016)

Päätoimittaja:

Ville Eerola

Taitto

Juho Kajava

Tekstit

Ahto Harmo, Antti Kähkönen, Ville Eerola

Sanna Supponen, Esa Tiusanen, Mari Lehtoruusu

Kannen kuva

Constantin, Grünberg. Uuden Ylioppilastalon Peruskiven Laskeminen (1909).

Helsingin Kaiku lehdessä 1909 no 247. -- repronégatiivi vedos, lasi paperi, mv.

Helsingin kaupunginmuseo.

Painos

80 kpl

ISSN

2343-2136

Julkaisija

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät ry

Painopaikka

Grano marraskuussa 2016

Copyright

HYYHY & Tekijät 2016

*Painokuluihin on saatu tukea: Otto A. Malmin lahjoitusrahastolta
sekä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnalta lehtitukena*

PÄÄTOIMITAJALTA

Lyyra on HYY:n historialle omistettu vuosikirja – paino tässä tapauksessa sanalla ”historia”. On pidettävä mielessä, että historia ei ole sama asia kuin menneisyys. Historia on kaikkien menneisyyden asioiden suunnattoman pieni osajoukko – se joukko, joka menneisyydestä koetaan tarpeelliseksi nostaa esille. Niin sanottu historiattomuus ei ole menneisyyden puutetta, vaan näköalattomuutta.

Tänä vuonna Lyyrassa katsotaan kauas ja lähelle, keskiajasta aina niin lähelle, että hirvittää. HYY:n historian lisäksi Lyyrassa keskeisellä sijalla on aikalaistodistajuus. Käsillä olevassa Lyyran numerossa erityisesti Esa Tiusasen ja Antti Kähkösen jutut muodostavat kokonaisuuden, jossa aikalaistodistajuus käy dialogia historian kanssa ja jossa ne täydentävät toisiaan.

Päätoimittajan ylpeydellä voin todeta, että juuri Lyyrassa ensimmäistä kertaa historian tutkiminen on ainakin osaltani saanut aikalaistodistajuuden lisämerkityksen. Mutta miksi näin vasta nyt, tuoreena historian maisterina?

Sanotaan, että pidemmälle näkee, kun kiipeää jättiläisen olkapäille. Vaikka en tohdikaan tituleerata toimituskuntamme jäseniä suorastaan jättiläisiksi, osana HYYHY:ä ja Lyyran toimituskuntaa olen oppinut näkemään asioita uudella tavalla, toivottavasti myös paremmin ja syvemmin.

Lyyra, ja HYYHY, on monen muun ohella tiedeyhteisö – paino sanalla ”yhteisö”. Kun tutkintojen suorittamisaikoja pyritään nopeuttamaan ja opiskelua kapea-alaistamaan, näkisin tämän merkittäväksi asiaksi. Yhteisöllisyys on historiallisesti ollut yliopiston olemus ja sitä yliopisto on parhaimmillaan: oppineiden yhteisö. Lisäksi yhteisöllisyys on oikein hauskaa.

Lyyra on kaikille avoin. Tervetuloa lukemaan ja kirjoittamaan!

SISÄLLYS

HY:n osakuntien ystävyys sopimukset Viroon itsenäisen Suomen aikana	1
Mitä tapahtui #koulutuslupaukselle?	17
Suullisen ja kirjallisen rajalla: Akateemisen väittelytaidon historiaa keskiajalta Turun akatemiaan	27
Ylioppilaskuntien nousu ja tuho	35
HYHY:n ekskursio Hietaniemen hautausmaalle 22.6.2016	59
No olikos ennen kunnollista? Pohdintoja Oliko ennen kunnollista -seminaarista	63

HY:N OSAKUNTIEN YSTÄVYYS- SOPIMUKSET VIROON ITSENÄISEN SUOMEN AIKANA

Ville Eerola

Tässä artikkelissa tutkin sitä, miten Helsingin yliopiston osakunnat ovat itsenäisen Suomen aikana solmineet ystävyyssopimuksia Viroon. Suhteet muihin suomalaisiin ja Baltian ulkopuolella sijaitseviin osakuntiin eivät siis kuulu tämän artikkelin piiriin. Tarkoituksena on selvittää, miten historialliset muutokset, kuten sodat ja poliittiset virtaukset, ovat muuttaneet sitä, miten sopimuksia on haluttu solmia. Toisin sanoen artikkelissa tarkastellaan myös sitä, miksi ystävyyssopimuksia on solmittu nimenomaan tiettyihin maihin ja tiettyihin osakuntiin.

Suomen ja suomalaisten ylioppilaiden suhteet Viroon ovat kokeneet suuria muutoksia viimeisen sadan vuoden aikana. Erityisesti voidaan erottaa kolme suurempaa aikakautta, sotienvälinen aika, aika toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton hajoamiseen ja lopulta Neuvostoliiton jälkeinen aikakausi. Selvää on, että valtiollisen ja maailmanpolitiikan taso on osaltaan heijastunut ylioppilaspolitiikkaan. Tällä yhteydellä on vaikutuksia erityisesti siihen aikaan, jolloin Baltian maat olivat osa Neuvostoliittoa ja Suomi tasapainoili lännen ja idän välillä: siinä missä Baltiaan ja erityisesti Viroon oltiin 1920- ja 1930-luvuilla pidetty hyvin aktiivisesti yhteyttä, muuttui suhde siinä määrin

ongelmalliseksi, että ystävyyssopimuksien solmimisesta siirryttiin suhteiden hiipumiseen ja suorastaan sopimusten purkamiseen. Vaikka Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen yhteyttä Baltiaan on jälleen alettu vaalia aktiivisemmin, on tämä tapahtunut uussin äänenpainoin uuden ajan hengessä. Rajaus Baltiaan on kuitenkin enemmänkin kansallinen kuin maantieteellinen, mikä johtuu lähinnä neuvostomiehityksestä. Niinpä esimerkiksi kun Korporatsioon Vironia kiellettiin 1940, se perusti kahdeksan siirtokuntaa yhteensä kuuteen länsimaahan, ja epävirallista toimintaa sillä oli Venezuelassa asti.

Kansainvälisyys on aina ollut osakunnissa tärkeässä asemassa. Ystävyyssopimukset ovat olleet selvin osoitus kansainvälisyydestä. Osaltaan tämä johtuu osakuntien asemasta poikkitieteellisinä opiskelijayhdistyksinä, jotka lisäksi olivat ensimmäisiä opiskelijajärjestöjä Suomessa; poikkitieteellisuuden voi tulkita tekevän osakunnista tietyssä mielessä jo lähtökohtaisesti uusille vaikutteille avoimia. Osakunnat ovat julkisoikeudellisia yhdistyksiä, ja yliopistolaissa säädetään niiden tarkoituksesta. Osakuntien tarkoituksena on tukea ja kehittää jäsentensä henkisiä harrastuksia sekä edistää heidän sosiaalisia olojaan. Alun perin osakuntien jäseniä yhdistivät siteet samalle maantieteelliselle alueelle, mutta nykyisin niihin voi liittyä kotipaikkakunnasta riippumatta. 1930-luvulle asti osakuntaan kuuluminen oli pakollista, mutta nykyään liittyminen on vapaaehtoista. Osakuntia on Ruotsissa Lundin sekä Uppsalan yliopistoissa ja Suomessa Helsingin yliopistossa sekä Aalto-yliopistossa, mutta vastaavanlaisia poikkitieteellisiä opiskelijajärjestöjä on myös muissa Pohjoismaissa, Saksassa ja Baltian maissa.

Juuri osakuntien ystävyyssopimusten tarkastelu tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman suomalaisten ylioppilaiden ulkomaansuhteisiin. Esimerkiksi ainejärjestöillä ei samanlaisia ystävyyssopimuksia ole ollut, mikä johtuu osin siitä, ettei ulkomailla käytännössä ole suomalaisia ainejärjestöjä vastaavia järjestöjä, joiden kanssa sopimuksia solmia. Ainejärjestöillä tosin on kansainvälisiä järjestöjä, kuten historian opiskelijoilla ISHA, mutta ne eivät ole varsinaisia ainejärjestöjen välisiä ystävyyssopimuksia, vaan enemmänkin yhteinen forum.

On huomattava, että eri maiden poikkitieteellisten opiskelijajärjestöjen välillä on eroja. Kun Helsingissä osakuntapakosta oltiin luopumassa 1930-luvulla,

julkaisivat yliopiston suomenkieliset osakunnat kirjasen Osakuntalaitoksesta. Lausuntoja osakuntalaitoksen ja osakuntien merkityksestä, jossa esitetään perusteluja pakolliselle kuulumiselle osakuntaan. Yhdessä artikkelissa käsitellään suomalaisten osakuntien eroja ulkomaalaisiin ylioppilasjärjestöihin. Suomen ja Ruotsin osakuntalaitoksia pidettiin tällöin niin samanlaisina, ettei jälkimmäisen tarkempaa esittelyä edes pidetty tarpeellisena. Ruotsalainen malli, jota Suomikin siis seurasi, nähtiin esikuvaksi muille maille: ”Lukija huomaa välittömästi monien puutteellisuuksien, järjestelmävikojen tai suorastaan yhteiskunnallisten sairausilmiöiden esiintymisen niitten maiden ylioppilasjärjestöissä, joissa olot ovat periaatteiltaan erilaiset kuin Suomessa.” Ruotsissa, samoin kuin Suomessa, jossa osakuntalaitos oli kehittynyt samalle maakunnalliselle pohjalle, tällaisia epäkohtia ei luonnollisesti katsottu olevan: ”Päinvastoin pidetään Ruotsin yliopistoissa osakuntajärjestelmää suorastaan yliopistoon työn täydentäjänä ja ollaan siihen samoin kuin osakuntien muuhun toimintaan täysin tyytyväisiä.”¹

Viron ylioppilasjärjestöistä todettiin, että maan ylioppilaskunta jakautui kahteen suureen pääryhmään, Tallinnan Teknillisen Instituutin Ylioppilaskuntaan ja Tarton Yliopiston Ylioppilaskuntaan. Edellinen 1930-luvulla vielä niin uusi, ettei sen kokoonpano ollut lopullisesti muodostettu, mutta sen katsottiin aikaa myöten järjestäytyvän samojen periaatteiden mukaan kuin jälkimmäisen. Tartossa ylioppilaat olivat ryhmittäytyneet järjestöihin, joita oli kahta päätyyppiä: korporaatiot ja ylioppilasseurat eli seltsit. Kuuluminen niihin ei ollut pakollista. Vuonna 1937 järjestöihin kuului lähes 3/5 ylioppilaskunnan jäsenistä.

Puhtaasti virolaisia korporaatioita oli tuolloin yhteensä 13, joissa jäsenmäärä vaihteli 30–150 välillä ja kohosi yhteensä hiukan alle 700:n. Tunnusomaista korporaatioille oli ankara fuksikasvatus ja intiimiys. Korporaatiot näyttelivätkin huomattavaa osaa ylioppilaskunnan elämässä. Seltsejä oli kaikkiaan 9, joissa jäseniä oli 30–325 ja yhteensä noin 600. Ylioppilaskunnassa ne kiistelivät korporaatioiden kanssa vallasta. Toisin kuin Suomessa, Virossa ylioppilasjärjestöt ovat olleet joko mies-, nais- tai sekajärjestöjä.²

¹ Helminen & Nurmi 1937, 39.

² Helminen & Nurmi 1937, 40.

Viron ylioppilaselämän puutteena nähtiin järjestöjen suuresta lukumäärästä johtunut järjestöjen välinen valtataistelu, jolloin ”aatteellinen elämänsisältö niiden keskuudessa jää verrattain vähäiseksi”. Pienuutensa vuoksi järjestöt olivat köyhiä suomalaisiin osakuntiin verrattuna, eivätkä ne siksi voineet harjoittaa laajamittaista maakunnallista sivistystyötä. Sama koski ylioppilaskuntaa kokonaisuudessaan, joka ”hajanaisuutensa takia ja villien [osakuntiin kuulumattomien] suuren lukumäärän vuoksi ei - - ole saavuttanut semmoista taloudellista vakavuutta kuin meidän Ylioppilaskuntamme”. Samaan aikaan kun Suomessa oli suunnitelmia osakuntapakon poistamisesta, oli Virossa päinvastaisia suunnitelmia.³ Pian alkanut sota kuitenkin sekoitti virolaisen ylioppilaselämän täydellisesti.

Seuraavassa käsittelen suomalais-virolaisten ylioppilassuhteiden kehittymistä kronologisesti. Keskityn erityisesti karjalaisten, pohjois-pohjalaisten, wiipurilaisten ja eteläsuomaisten ylioppilaiden toimintaan. Tätä kautta pyrin valottamaan suhteiden kehittymistä laajemassa poliittis-yhteiskunnallisessa laajemminkin.

1917–1945

Suomalaisylioppilaiden keskuudessa oli kiinnostusta eteläisen naapurin suuntaan jo ennen itsenäistymistä. Virolaisia ylioppilasyhdistysten edustajia oli vieraillut Suomessa jo vuosina 1909 ja 1910⁴. Uudella tapaa Suomessa eteläisen naapurin ylioppilaat alkoivat kiinnostaa, kun maan itsenäistyttyä Venäjä koettiin uhkaksi nuoren maan itsenäisyydelle. Suhtautuminen Venäjää kohtaan muuttui syksyn 1917 aikana yhä kielteisemmäksi ja lopulta yleisesti vihamieliseksi. Siinä missä venäläistämisvuosien aikana vastustus oli ensi sijassa kohdistunut yksinvaltaisen suurvallan levittäytymispyrkimyksiin, nostattivat lokakuun vallankumous ja sitä johtanut puolue uudenlaisia tunteita, jotka kohdistuivat itseensä venäläiseen kansallisuuteen. Oli luotava alueellisesti mahdollisimman puolustuskelpoinen Suomi. Tässä ylioppilailla oli osansa: vuosina 1918–1922 Karjalassa Venäjän puolelle suuntautuneiden retkikuntien järjestelyissä oli entisillä ylioppilasaktiiveilla huomattava asema ja vapaaehtoisjoukkoihin kuului ylioppilaita, joskaan ei aivan huomattavissa määrin.⁵

Ehkä selvin yksittäinen uudenlaista suhdetta Venäjään ilmentänyt seikka oli suur-Suomea kaavailleen Akateemisen Karjala-Seuran synty vuonna 1922.

3 Helminen & Nurmi 1937, 41.

4 Kuivalainen 2003, 112; Isohanni 2000, 22.

5 Klinge 1978, 13.

Vaikea Venäjä-suhde näkyi Suomen lähentymisenä varsinkin Viroon. Korkeamman tason politiikassa tämä näkyi ensi kädessä niin sanotussa reuna-valtiopolitiikassa, joka merkitsi lopulta vuonna 1922 epäonnistunutta pyrkimystä Suomen, Baltian maiden ja Puolan liittoutumiseen Venäjän ja Saksan välisen puskurivyöhykkeen luomiseksi, jonka päärintama olisi luonnollisesti kääntyneenä itään päin. Vaikka reuna-valtiopolitiikka jäi kansalaismieli-piteessä syrjään, jäi sama aatemaailma suppeammassa mielessä elämään suomalais-balttialaisessa ylioppilasyhteistyössä.⁶ Hyvin kuvaavaa on, että kun Eteläsuomalaisen osakunnan inspektori Krohn vuonna 1919 matkusti Viroon ja kertoi näkemästään, siellä oli hänen mukaansa ”niin vähän bolshevistisia aineksia, että suomalaisen pyrkii käymään kateeksi” – tämä siitäkin huolimatta, että Krohnin lausunto matkastaan ei ilmeisesti ollut Krohnia ”tyypillisimmillään”⁷.

Myös Viro oli aktiivinen Suomen suuntaan, ja 1922 päätettiin ryhtyä kutsu-maan koolle Suomen, Baltian maiden ja Puolan ylioppilaita yhteistoiminnan aikaansaamiseksi. Keväällä 1923 pidettiin Tartossa kokous, joka perusti SELL-yhteenliittymän, joka ryhtyi aluksi vuosittain pitämään periodisia konferensseja ja ylläpitämään keskustoimistoa. SELL jäi Suomen ja Baltian maiden väliseksi, sillä Puolan ei siihen liittynyt.⁸ Käytännössä SELL muodostui ylioppilaskuntien toiminnan kattojärjestöksi⁹. Merkinä yhteistyöstä on SELL-urheilukisat, joita edelleenkin pidetään. Nykyään ne ovat yksi Euroopan suurimpia monilajiturheilutapahtumia.

Kulttuuri-, urheilu- ja sosiaaliin ylioppilaskysymyksiin keskittyneen SELL:in nousi kuitenkin pian ohi ylioppilaspoliittisessa merkityksessä Suomen-Viron ylioppilaspäivät, jotka tunnettiin myös heimopäivien nimellä ja jotka aloitettiin vuonna 1924.¹⁰ Vuonna 1925 heimopäivät pidettiin Helsingissä, ja virolaisia vieraita oli 170. Näistä Heimopäivistä sai alkunsa ensimmäinen ehdotus ystävyysuhteiden solmimiseksi tarttolaisten ja helsinkiläisten ylioppilasjärjestöjen välillä.¹¹

Heimopäivien merkitys kattojärjestön sijaan keskinäisten ystävyysso-pimusten synnylle oli merkittävä. Heimopäivät avasivat 1920-luvun kansainväliseen

6 Klinge 1978, 15.

7 Eskola 2005, 178.

8 Klinge 1978, 15.

9 Eskola 2005, 179.

10 Klinge 1978, 15.

11 Eskola 2005, 179.

ylioppilastoimintaan uuden linjan, joka rakentui enemmän vapaan kanssakäymisen ja tutustumisen kun virallisten neuvotteluiden varaan. Kesti kuitenkin aikansa, ennen kuin kanssakäyminen Suomenlahden yli alkoi vakiintua, ja esimerkiksi kansallis- ja heimoharrastuksen leimaamassa Pohjois-pohjalaisessa osakunnassa sai Virosta tullut ystävyys­sopimuksen solmimisehdotus odotella peräti parisen vuotta ennen varsinaiseen käsittelyyn tuloaan. Kevätlukukaudella 1925 ehdotettu sopimus Eesti Üliopilaste Seltsin ja molempien suomenkielisten pohjalaisten osakuntien välillä allekirjoitettiin vasta syksyllä 1928. Muiden suomenkielisten osakuntien vähitellen seurattessa pohjalaisten esimerkkiä ystävyysverkostosta muodostui merkittäväksi, vaikkakin aktiivisena puolena sopimusten aikaansaamiseksi olivat jatkuvasti virolaiset, jotka etsivät suomalaisia kumppaneita muun muassa Suomen Tallinnan-lähettilään kautta.¹²

Varsinaisen osakuntatason ystävyystoiminnan aloittivat Eesti Üliopilaste Selts ja Pohjois-Pohjalainen Osakunta sekä lokakuussa 1928 solmittuun liittosopimukseen mukaan tullut Etelä-Pohjalainen Osakunta. Muut seurasivat perässä, sillä vuonna 1929 solmittiin yksi liittosopimus ja kymmenen vuonna 1930. Kaikki suomenkieliset osakunnat olivat saaneet ystävyysjärjestön tai useammankin vuoteen 1936.

Useimmat tarttolais-suomalaiset ystävyys­sopimukset allekirjoitettiin siis vuonna 1930. Tällöin syntyivät seuraavat siteet: Eteläsuomalaisen osakunta ja Eesti Üliopilaste Selts Pohjalan ja Eesti Naiüliopilaste Seltsin; Savolainen osakunta ja Fraternitas Estica ja Korp! Indla; Karjalainen osakunta – Korp! Vironia; Hämmäläis-osakunta ja Korp! Sakala ja Korp! Filiae Patriae; Varsinaissuomalainen osakunta ja Korp! Rotalia; Satakuntalainen osakunta ja Veljesto; Viipurilainen osakunta ja Korp! Revelia; Etelä-pohjalainen ja Pohjois-pohjalainen osakunta ja Liviensis; Kymenlaakson osaokunta ja Korp! Fraternitas Tartuensis. 1930-luvulla heimopäivät korvasi heimoystävyys organisoituneena pienempiin ja tehokkaampiin yksiköihin.¹³ Perusta yhä 2010-luvulla jatkuvalla ystävyys­sopimusten perinteelle oli näin luotu. Ystävyys­sopimuksia tarkastellessa herää mielenkiintoinen huomio. Ensinnäkin suomalaiset ystävyys­sopimuksia solmineet osakunnat eivät olleet

¹² Klinge 1978, 105–106.

¹³ Klinge 1978, 106.

ainoastaan suomalaisia, vaan myös suomenkielisiä. Ruotsinkieliset osakunnat eivät ystävyys­sopimuksia solmineet Baltiaan sotien välisenä aikana – eivätkä sen jälkeenkään. Toisekseen yhdenkään virolaisosakunnan kanssa ei kaksi suomalaisosakuntaa solminut ystävyys­sopimusta. Näyttäisi siltä, että suomalaisosakunnat pyrkivät valitsemaan ”oman” virolaisosakunnan, jonka kanssa sopia ystävyys­sopimuksesta. Tällaiseen kilpailuasetelmaan viittaa sekin, että suhteet virolaisylioppilaisiin solmittiin kertarysäyksenä. Samalla asetelma näyttäisi perustuneen herrasmiessopimukselle; ei ollut sopivaa solmia suhteita varattujen järjestöjen kanssa.

Tähän viittäisi tapa, jolla Wiipurilainen osakunta solmi ystävyys­sopimuksen Viron suuntaan. Kun Wiipurilaisen osakunnan kokouksessa helmikuussa 1930 ehdotettiin ystävyys­sopimusta virolaisen osakunnan kanssa, alkoi osakuntaneuvoston ehdotus: ”Koska yleiseksi tavaksi oli tullut solmia ystävyysliittoja eestiläisten korporaatioiden kanssa - - ” Pääasiana ei siten ollut ystävyysliiton solmiminen jonkin tietyn virolaisosakunnan kanssa; tärkeintä oli solmia liitto jonkun virolaisosakunnan kanssa. Ensimmäisenä mahdollisena ehdokkaana sopimuskumppaniksi esiteltiin samassa kokouksessa Korp! Vironia. Sopivan kontaktin etsimistä varten nimitettiin komitea. Kun komitea oli ”yksityistä tietä alustavasti” valmistellut asiaa, oli jo myöhäistä: osakunta sai tiedon, että Karjalainen osakunta oli ehtinyt aikaisemmin, ja asia raukesi. Syksyllä hanketta jatkettiin. Vaihtoehtoina oli suhteiden luominen Revelian tai Rotalian korporaatioon. Lopulta päädyttiin ensimmäisen vaihtoehdon kannalle, sillä se oli ensimmäisenä virolaisosakunnista ollut aktiivinen wiipurilaisten suuntaan. Sopimus Revelian kanssa allekirjoitettiin Tartossa Viipurin pamauksen päivänä 30.11.1930.¹⁴

1930-luvun ajan ylioppilassuhteet jatkoivat kehittymistään. Ystävyys­sopimuk-sien synnyttyä alettiin sopia muun muassa stipendiaattivaihdosta. Esimerkik-si ESO:lla laadittiin Esti Üliopilaste Pohjalan ja Eesti Naisüliopilaste Seltsin kanssa ystävyys­sopimukseen lisäpöytäkirja, jossa asiasta sovittiin. Muutenkin virolaisuus näkyi suomalaisosakuntien arjessa. Vuoden 1937 fukseille järjes-tettiin ESO:lla pakollista viron kielen opetusta.¹⁵ Yhteistyö virolaisten kanssa oli välillä hyvinkin vapaamuotoista. Vuonna 1939 ESO:n urheilutoimikunta

14 Kuivalainen 2003, 112–114.

15 Isohanni 2000, 22.

järjesti Esti Üliopilaste Pohjalan vieraaksi opintomatkan, jonka aikana oteltiin ampumisessa, pöytätenniksessä, miekkailussa, shakissa, uimisessa ja koripallossa.¹⁶

Samana vuonna alkoi toinen maailmasota, jonka myötä suomalais-virolaiset ylioppilassuhteet menivät kokonaan uusiksi.

1945–1991

Neuvostovallan aikana toisen maailmansodan jälkeen virolaisosakunnat joutuivat ongelmiin, vaikka ilmeisesti vielä saksalaismiehityksen 1941–1944 aikaan niiden oli mahdollista ylläpitää toimintaansa. Esimerkiksi korporaatio Revelian toiminta kiellettiin ja huoneisto otettiin puna-armeijan käyttöön vuonna 1940 Neuvostoliiton miehitettyä Viron vuotta aikaisemmin. Saksa-laisten aikaan korporaatio onnistui järjestämään vielä jotain toimintaa, mutta lopulta se siirtyi paenneiden jäsenten mukana ulkomaille Neuvostoliiton vallattua maan takaisin vuonna 1944. Ensimmäinen kokous Viron ulkopuolella pidettiin Ruotsissa vuonna 1947, ja jo samana vuonna otettiin järjestöön jälleen uusia jäseniä. Revelia perusti ulkomaisia osastoja miehityksen jälkeen Ruotsin lisäksi New Yorkiin, Torontoon ja Australiaan asti.¹⁷

Vasta 1950-luvulle tultaessa virolaisosakunnat olivat alkaneet toipua miehityksestä aiheutuneista suurista muutoksista. Sota aiheutti niin suuren katkoksen suomalais-virolaisiin ylioppilassuhteisiin, että esimerkiksi ESO:n ja sen virolaisten ystävyysjärjestöjen suhteet palasivat ennalleen vasta uudelle vuosituhannele siirryttäessä.¹⁸ Suuren muutoksen vuoksi suhteet säilyivät aluksi pelkkien henkilökohtaisten suhteiden tasolla. Kuvaavia olivat Karjalais-osakunnan suhteet Vironiaan, joka lähetti vuonna 1950 tervehdyksen ja kiitti vuoden 1935 juhla-albumin lähettämisestä Samalla Vironia kiitti ystävällisestä kirjeestä, ”jonka sisällön hyvin ymmärrämme – ei ole meilläkään vielä taistelu päättynyt”. Samana vuonna Tukholmassa Vironia luona vieraili ensimmäinen KO:n edustaja. Hänelle jäi virolaisten juhlasta mieleen syvä isänmaallinen tunnelma, jonka kaltaista hän ei muista kokeneensa Suomessa edes sodan aikana. Syksyllä 1955 osakunta sai terveisiä Vironialta karjalaisse-

16 Isohanni 2000, 22–23.

17 Kuivalainen 2003, 118.

18 Isohanni 2000, 23.

niorin kautta. Tällöin olivat yhteydet jälleen liki katkenneet, joten osakunnan kokous päätti lähettää edustajan Tukholmaan tai ainakin jonkin lahjan.¹⁹

1950-luvun mittaan alettiin jälleen tunnustella suhteita virolaisopiskelijoihin. Karjalaisten yhteydet ystävyyskorporaatio Vironiaan vilkastuivat 1950-luvun puolivälin jälkeen, mihin vaikutti osaltaan kansainvälisen politiikan suojasään kausi. Osakunnan edustus Vironian vuosijuhlissa vakiintui säännölliseksi. Liian avoimia mielipiteenilmauksia oli edelleen syytä välttää, mutta osakunnan suhtautuminen Viron kysymykseen kävi selväksi Puukellon lukijoille vuonna 1958. Inspehtori Erkki Kivinen kirjoitti, että KO:ssa oli ”syvällä järkytyksellä seurattu Eestin heimon kohtaloita”. Samassa numerossa Paavo Suoninen raportoi Tukholmasta Vironian Landesvaterista ja Sirkka-Liisa Vauramo poikkeuksellisesta vierailustaan Tarttoon. Kyseessä oli ensimmäinen ja harvinainen opiskelijavierailu Neuvosto-Eestiin – Vauramo johti tuolloin yliopiston naisurheilujoukkuetta. Artikkelien kuvituksen luoman vastakkainasettelun viesti oli helppo tulkita, kun osakuntalehti tarjosi iloisia ilmeitä emigranttiveljeskunnan vuosijuhlasta ja Neuvosto-Eestin masentavaa harmautta. ”Neuvosto-Eestin runsaasta maataloustuotannosta huolimatta ovat perunatkin niin arvokkaita, että ohikulkijat poimivat talteen kuormaa purettaessa kadulle vierineet perunat”, selitti yksi kuvateksteistä. Lehden jutuista kuultiin Neuvostoliiton suurlähetystössä, joka lähetti asiasta nootin ylioppilaskunnalle. Vuosikymmenen vaihteessa Vironian kanssa toteutettiin myös perhevaihtoa, jossa Ruotsin vironialaisia ja heidän perheenjäseniään vierailu Suomessa ja päinvastoin. Aloite tuli Vironian suunnasta, ja taustalla oli virolaisten huoli jälkeläisten vieraantumisesta suomalais-ugrilaista juuristaan Ruotsissa.²⁰

Myös Wiipurilaisen osakunnan suhteet Reveliaan säilyivät, minkä lisäksi 1950-luvulla wiipurilaiset solmivat suhteet korporaation New Yorkin ja Kanadan osastojen kanssa.²¹ Samoihin aikoihin esimerkiksi ESO:lta matkasi Eesti Üliopilaste Pohjolan 70-vuotisjuhlaan toistakymmentä henkeä käsittänyt senioreista ja junioreista koostunut valtuuskunta. Juhlassa luotiin katsaus ENÜS:n tilaan, jonka kerrottiin tuolloin olleen vilkastumassa. Vuonna 1956 iloittiin jo osakunnan Eteläsuomalainen-lehden sivulla suhteiden lujittumi-

19 Matikainen 2005, 80.

20 Matikainen 2005, 80–81.

21 Kuivalainen 2003, 118.

sesta ja esitettiin toive virolaisten säännöllisestä kutsumisesta vierailuille.²²

1950-luvun ja suojasään kauden mentyä ohi suhteet Viron suuntaan muuttuivat taas aremmiksi. 1960-luvun alussa kylmä sota kuumeni tuntuvasti esimerkiksi Kuuban ohjuskriisin myötä. Samaan aikaan suhteet virolaisosakuntiin saivat varsin mielenkiintoisia muotoja, kun maalaisliiton puheenjohtaja V. J. Sukselaisen vierailu Tukholmassa korporaatio Rotalian virolaisemigranttien tilaisuuteen syksyllä 1963 nostettiin lyömäaseeksi samaan aikaan vireillä olleeseen yritykseen syrjäyttää hänet puheenjohtajuudesta.²³ Sukselaisella oli jo opiskeluajoiltaan 1920- ja 1930-luvuilta vanhastaan hyvät henkilökohtaiset suhteet virolaisopiskelijoihin, kun hän oli varsinaissuomalaisen osakunnan edustajana saanut tehtäväkseen ystävyyssovimuksen yksityiskohtia.²⁴

Vastustajat selittivät, että entisen pääministerin ja suuren puolueen puheenjohtajan ei ollut sopivaa vierailla virolaisemigranttien luona. Myös Kekkonen piti tapausta vakavana Neuvostoliiton näkökulmasta ja aavisti, että idästä vielä puututtaisiin asiaan. Hän seurasi lehtikirjoittelua tarkasti, sillä ymmärsi, että Neuvostoliitossa osallistuminen ymmärrettäisiin mielenosoitukseksi, ja Kekkonen kirjoittikin päiväkirjassaan Sukselaisesta: ”Onko se mies tullut aivan päähkähulluksi?”²⁵

Sukselaisen tapaamisesta nousi kriisinpoikanen, josta Pravda kirjoitti 6.4.1964. Lopulta Kekkonen päätti lähestyä maalaisliittoa lähettämällä Johannes Virolaisen kautta 15.4. varoitusviestin, jolla hän yritti rauhoitella puoluetta. Virolainenkin yritti vaimentaa kohua toivoen, ettei asiaa puitaisi piirikokouksissa. Oli kuitenkin jo myöhäistä, sillä pöytäkirjamerkintöjen mukaan esimerkiksi Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaalla asia oli esillä. Neuvostoliittolaisten paheksuttua tapahtunutta kommunikation muodossa Kekkonen lähetti vielä Moskovan-matkan jälkeen 20.4. toisen kirjeen puolueen johdolle ja edelleen eduskuntaryhmälle sekä piiritoimikunnille. Kekkonen halusi luultavasti katkaista kirjeellään puheenjohtajataistelun ulkopoliittiset kytkennät.²⁶ Puheenjohtajakeskustelu kuitenkin kuumeni kesää kohden ja sai

22 Isohanni 2000, 23.

23 Isohookana-Asunmaa 2006, 28.

24 Perttula 2010, 269.

25 Isohookana-Asunmaa 2006, 28.

26 Isohookana-Asunmaa 2006, 29–30.

sittenkin linjakeskustelun sävyn. Lopulta puolueväki hajosi kahtia haastaja Virolaisen ja Sukselaisen taakse. Kesäkuun puolivälissä pidetyssä Kouvolan puoluekokouksessa äänestyksestä muodostui hyvin täpärä. Lopulta istuva puheenjohtaja Sukselainen hävisi Johannes Virolaiselle äänin 888–866.²⁷

Poliittisen tilanteen muutoksen kanssa samaan aikaan osakuntien asema Suomessa oli suurten muutosten kourissa. 1960-luvulta alkaen niiden merkitys ylioppilaselämässä alkoi vähetä. Suuret ikäluokat tulivat opiskeluikään, ja samaan aikaan nousi tietoisuus sukupolveen kuulumisesta, joka 1960- ja 1970-luvuilla nousi korvaamaan aiempaa luokka- ja säätyidentiteettiä.²⁸ Uutta identiteettiä korosti suuresti kasvanut ihmisten sosiaalinen ja maantieteellinen liikkuvuus. Käynnissä oli niin sanottu suuri muutto, joka riuhtaisi ihmiset entisiltä asuinsijoiltaan yleensä niin, että maalta muutettiin kaupunkiin ja usein myös ulkomaille. Perinteisesti vahvojen osakuntien hiipuminen oli seurausta ennen muuta siitä, että muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneiden kiintymys omaan kotiseutuun hiljalleen katosi. Maakuntahenkeä ei enää tarvittu uudessa, teollisessa yhteiskunnassa, jonka moderni ja eteenpäin pyrkivä ihminen eli erillään maakunnista ja paikalliskulttuurista. Samalla helsinkiläisosakunnat menettivät merkitystään maakuntapoliittisina painostusjärjestelminä, kun tilalle tulivat uudet maakuntakorkeakoulut.²⁹

Muutokset kotimassa alkoivat vaikuttaa myös Viron suhteisiin, jotka alkoivat jälleen heikentyä. Ilmeisesti suhteiden hiipuminen ainakin ESO:lla johtui sukupolvenvaihdoksesta. ESO:n suhteet muun muassa Ruotsiin muuttaneisiin ENÜS:iin ja EÜS Pohjalaan oli toiminut varsin hyvin aina 1960-luvulle asti; innokkuus oli hyvinkin voimakasta jopa niin, että EÜS Pohjalan vuosijuhliin matkusti koko lentokoneellinen osakuntalaisia ja senioreita. Aika kuitenkin vaati veronsa. Ongelmaksi muodostui se, että ESO:n vuosijuhlaan ilmestyivät aina samat ihmiset, ja nuorten osakuntalaisten mielestä yhteyksiä EÜS Pohjalaan ei enää kannattanut ylläpitää samoissa merkeissä kuin ennen. Heidän mukaansa tästä oli tullut lähinnä senioreiden muodostama järjestö, johon suhteiden ylläpitäminen ei enää ollut aiheellista. ESO päättikin siirtää suhteiden hoidon senioreiden haltuun vuonna 1966. Samaan aikaan selvitettiin mahdollisuutta luoda suhteita Tarttoon ja Pietariin, mutta asia ei edennyt

27 Isohookana-Asunmaa 2006, 31–32.

28 Kolbe 1996, 10.

29 Kolbe 1996, 275, 277.

sen pitemmälle. ENÜS:iin ei sodan jälkeen enää saatu toimivaa suhdetta.³⁰ ESO pyrki lähestymään Neuvosto-Viron opiskelijoita ainakin vuonna 1971, mutta neuvottelut jäivät pelkän tunnustelun asteelle. Suhteita ei ESO:lla varsinaisesti irtisanottukaan, mutta ne jäivät lopulta lähinnä ennen sotia solmittujen henkilökohtaisten suhteiden varaan.³¹

Vaikka ESO:lla suhtautuminen yhteistyöhön ei saanut avoimen negatiivisia piirteitä, alkoi niin käydä suomalaisessa ylioppilaselämässä yleisesti. 1970-luvun ylioppilasradikalismi jähdytti vuosikymmenien ajaksi suomalais-virolaiset ylioppilassuhteet. Tärkeämmäksi nähtiin suuntautuminen kohti Neuvostoliittoa.³² Niinpä esimerkiksi Wiipurilaisen osakunnan kokous syksyllä 1970 velvoitti ulkoasiainvaliokunnan ottamaan yhteyttä muun muassa Neuvostoliiton suurlähetystöön ja Suomi-Neuvostoliitto-Seuraan laajempien ulkomaisten suhteiden luomiseksi mahdollisimman pian. Vertailun vuoksi voi todeta, että samana syksynä lähetettiin vain sähke kiitokseksi kutsusta korporaatio Revelian vuosijuhlaan. Huhtikuussa 1971 suhteet Reveliaan joutuivatkin kritiikin kohteeksi, ja kehityksen huipentumana hallituksen kokouksessa päätettiin katkaista suhteet Reveliaan. Samassa kokouksessa hallitus päätti suosittaa liittymistä Suomi-Neuvostoliitto-Seuraan, sillä näin pystyttiin hallituksen mielestä parhaiten luomaan suhteet Neuvostoliittoon. Revelia oli vielä 1970-luvun lopulla esillä osakunnassa, mutta asia jäi sikseen.³³

Wiipurilainen osakunta ei kuitenkaan ollut yksin katkaisemassa suhteita Viroon. Vastaavalla tavalla suhteensa korporaatio Vironiaan katkaisi Karjalainen Osakunta lukuvuonna 1972–1973.³⁴ Myös Hämmäläis-osakunnassa katkaistiin suhteet Viroon.³⁵

Radikalismin kauden mentyä ohisuhteet hiljalleen palauttamaan. Karjalais-osakunnassa otettiin keväällä 1978 Vironian suhteiden korjaaminen esille, jolloin asiaa jäätii ”harkitsemaan”. Kuraattorilla oli hyvät suhteet virolaisiin, ja hänelle annettiin valtuudet lähestyä Vironiaa asiassa. 1970-luvun alkuvuosina taka-alalle painetut suhteet palautettiin, minkä sinetöi

30 Hanhivaara 1991, 79.

31 Isohanni 2000, 22–23.

32 Kolbe 1996, 455–463.

33 Kuivalainen 2003, 119.

34 Kalaja 1996, 30–31.

35 Hanhivaara 1991, 79.

viimeistään Vironian kahdelle jäsenille vuoden 1980 vuosijuhlassa myönnetty osakunnan värien kanto-oikeus. Saman vuoden marraskuussa osakunnan delegaatio vieraili Tukholmassa, ja miehet ottivat osaa veljeysseremoniaan. Menneitä ei keskusteluissa jääty kaivelemaan, vaikka silloinen varakuraattori onkin muistellut kokeneensa edellisen vuosikymmenen tapahtumat osakunnan kannalta hieman noloina. Vironia esittäytyi osakuntalehdessä, ja myöhemmin samalla vuosikymmenellä osakunta ilmaisi valmiutensa varata asuntolapaikka Vironiasta mahdollisesti tulevalle stipendiaatille. 1980-luvun alusta lähtien osakunnan vuosijuhlassa oli jälleen joka vuosi virolaisedustus. Osmo Kammonen muistelee, että Viron vapaudesta puhuminen oli silti 1980-luvun alkuvuosien pysähtyneessä ulkopoliittisessa ilmapiirissä vielä jotenkin ”kerettiläistä”.³⁶

1980-luvulla suhteet Viroon muistuttivat jossain määrin tilannetta 1950-luvulla: kiinnostusta oli, mutta varovainen oli edelleen oltava. Kun ESO vuonna 1984 sai kutsun EÜS Pohjalan satavuotisjuhlaan Tukholmaan. Pitkällisten keskusteluiden jälkeen osakunta päätti lähettää edustajat juhlaan, vaikka se joidenkin osakuntalaisten mielestä ei ollut sopusoinnussa Suomen virallisen ulkopoliittisen linjan kanssa. Edustajia odotti järjestö, jonka luonne oli muuttunut sotia edeltäneen ajan ylioppilasjärjestöstä yleiseksi virolaiseksi emigranttiyhteisöksi, jonka juhlaan osallistuttiin perhekunnittain.³⁷ Sama keskustelu käytiin myös seuraavana vuonna. Tällöin päätettiin olla kutsumatta EÜS Pohjalan edustajia ESO:n 80-vuotisjuhlaan.³⁸

1991–

Neuvostoliiton romahtaminen ja uusi maailmanjärjestys merkitsivät myös suomalais-virolaisylioppilassuhdetta uutta vaihetta. Lähtömyinen alkoi jo 1980-luvun lopulla. Vuoden 1989 maaliskuussa ESO:lle saapui ENÜS:ltä kirje, jossa kerrottiin järjestöstä ja sen uudelleen perustamisesta. Virallisissa kannanotoissa pyrittiin varovaisuuteen kansainvälisen politiikan arvaamattomuuden vuoksi, mutta aikalaismuisteluiden mukaan osakuntalaisten keskuudessa asiaan suhtauduttiin suurella innolla. Osakunta sai myös muilta virolaisjärjestöiltä ystävyystarjouksia, mutta se katsoi vanhojen yhä voimassa

36 Matikainen 2005, 210–211.

37 Isohanni 2000, 23.

38 Hanhivaara 1991, 79.

olevien suhteiden normaalistamisen olevan osakunnan tahdon mukaista.³⁹

Vuoden 1989 ESO:n vuosijuhlassa oli jo edustajia ENÜS:stä, ja osakunnan inspektoripari edusti osakuntaa Pohjalan vuosijuhlassa samana syksynä. Vuoden 1990 vuosijuhlassa allekirjoitettiin ystävyyssopimuksen lisäpöytäkirja, jossa todettiin edellisten, vuosilta 1930 ja 1937 peräisin olevien ystävyssopimusten olevan yhä voimassa. Lisäpöytäkirjassa todettiin myös, että vanhat sopimukset luovat pohjan myös tulevalle suhteiden kehittymiselle. Samoin sopimuksessa ilmoitettiin järjestöjen tahto kehittää edelleen suhteitaan. Vuoden 1990 aikana järjestöjen välinen stipendiaattivaihto vuosijuhlaan ja Eskon häihin alkoi.⁴⁰

Samoin Karjalaisen osakunnan suhteet Viroon ottivat uuden askelen jo 1980-luvun lopulla, kun Korporaatio Vironia aloitti virallisesti uuden toimintansa Tartossa vuonna 1989. Osakunta vieraili tällöin Vironiassa inspektoripari sekä kahdeksan osakuntalaisen voimin. Virolaisille jaettiin symbolisena lahjana osakunnan T-paidat. Tunnelma Virossa oli vanhan ja uuden vallan murroksessa jännittyneen epävarma. Matkalle osallistuneen osakuntalaisen matkakertomuksessa asettuivat vastakkain vanhan Neuvosto-Eestin sohjoisen harmaus Ladoineen ja toisaalta ihmisten vieraanvaraisuus, keskusteluissa ilmi tulleet itsenäistymistoiveet ja ylioppilaskorporaation vaikuttavat rituaalit. Vironialaiset olivat kantaneet vanhan ystävyyssopimuksen esille. Pari vuotta myöhemmin yliopistolle palannut Risto I. Pappinen muistutti osakuntalaisia yhteistyösopimuksesta Vironian kanssa, joka edellytti Vironian vaakunan olemista näkyvällä paikalla osakuntahuoneistossa. Vaakuna löytyikin oven päältä.⁴¹

Suomalaiset osakunnat pohtivat muuttunutta tilannetta Eesti-seminaarissa kevättalvella 1990. Suhteiden mahdollisia kipupisteitä ei rautaesiripun kaaduttua enää pidetty poliittisina; suurimpana ongelmana oli 1990-luvun alussa heikko tiedonkulku.⁴² Osakuntien elpyminen ylioppilaselämän radikaalin vaiheen jälkeen 1970-luvun lopulta oli virkistänyt myös niiden ulkomaansuhteita, ja vuodesta 1979 lähtien vietettiin yhteispohjoismaista kuraattorikon-

39 Isohanni 2000, 26.

40 Isohanni 2000, 26–27.

41 Matikainen 2005, 211–212.

42 Matikainen 2005, 212.

venttia. 1990-luvun alussa kokouksiin tulivat mukaan itsenäistyneen Viron korporaatiot.⁴³ Virolaiskorporaatioiden mukaan ottaminen merkitsi ympyrän sulkeutumista suomalais-virolaisten ylioppilassuhteiden historiassa.

LOPUKSI

Kuluneen sadan vuoden aikana suomalaisosakuntien suhteet etelään ovat seuranneet hyvin laajempaa poliittista kehitystä. Suhteiden luominen Viron suuntaan näyttäisi olleen tärkeä osa osakuntien toimintaa etenkin 1930-luvun alusta asti. Tällöin osakunnat näyttäisivät suorastaan kilpailleen sopivista virolaiskumppaneista. Samalla yhteistyö löysi yksittäisten ystävyyssovimusten kautta uuden muodon.

Sotien jälkeen suhteiden hoitamineen vaikeutui ymmärrettävistä syistä. Hyvä esimerkki uudesta tilanteesta oli keskustan puheenjohtajakilvan yhteydessä 1964 syntynyt kriisinpoikanen, joka sai alkunsa Sukselaisen läheisistä suhteista virolaisopiskelijoihin. Tilanne kääntyi pääläelleen Neuvostoliiton romahduksen myötä. Tässä välissä suhteita oltiin jopa aktiivisesti katkaisemassa, vaikka tilanteeseen vaikutti myös osakuntien aseman muuttuminen 1960- ja 1970-luvuilla; toimintaa myös suunnattiin yksinkertaisesti toisaalle. Oma asiansa on se, missä määrin henkilökohtaiset suhteet ovat vaikuttaneet suomalais-virolaiseen yhteistyöhön. Henkilökohtaisten suhteiden kautta suhteet etelään eivät katkenneet sotien jälkeenkään, ja kun suhteet kokivat uuden tulemisen Neuvostoliiton hajoamisen myötä, suhteet eivät olleet yksittäisten kontaktien ansiosta olleet täysin katkenneet.

Suomalais-virolaisten ylioppilassuhteiden historia on ollut aaltoliikettä, jossa muutoksia on tullut hyvinkin nopeasti. Suhteiden kehittyminen ei siksi ole mitenkään yksiselitteistä; hyvin paljon painoarvoa voitaneen antaa Suomen ja Viron suurelle itäiselle naapurille. Tämän yleispoliittisen kontekstin lisäksi voidaan erottaa toinen tärkeä tekijä, joka liittyy yliopiston sisäisiin asioihin. Jos esimerkiksi opintoja rajataan ja edelleen pyritään opintojen ”tehostamiseen” akateemisen vapauden kustannuksella, voi vaarana olla, että suhteiden hoitaminen jää ikiopiskelijakuraattorien henkilökohtaisten suhteiden varaan.

LÄHTEET

⁴³ Matikainen 2005, 212.

Eskola, Anton: Ajan aallokossa seisoo uusmaalainen kansa. Eteläsuomalaisen osakunnan historia vuoteen 1940. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki 2005. Hanhivaara, Timo: ”Mitä ylioppilaat tänään, sitä kansa huomenna” - ESO ja Viro” teoksessa Uusimaa IV (toim. Repo, Juha). Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki 1991. 76–81.

Helminen, Helmi & Nurmi Toivo: ”Ulkomaalaiset ylioppilasjärjestöt” teoksessa Osakuntalaitoksesta. Lausuntoja osakuntalaitoksen ja osakuntien merkityksestä (toim. Elo Niilo, Hietakari Eero, Manner Eero, Vaheri Erkki). Helsingin yliopiston suomenkielisten osakuntien asettama toimikunta, Helsinki 1937. Toinen, uudistettu painos. 39–43.

Isohanni, Matti: ”ESO ja EÜS Pohjala sekä ENÜS 1930–2000” teoksessa Uusimaa V (toim. Seppälä, Mikko-Olavi). Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki 2000. 22–27.

Isohookana-Asunmaa, Tytti: Maalaisliitto-Keskustan historia. 5, Virolaisen aika. Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963–1981. WSOY, Helsinki 2006. Kalaja, Irma: Akateemista karjalaista seuraelämää. Seniores Carelienses 1934–1994. Seniores Careliensis, Helsinki 1996.

Klinge, Matti: Itsenäisen Suomen ylioppilaat. Ylioppilaskunnan historia 1917–1960. Gaudeamus, Helsinki 1978.

Kuivalainen, Ilkka: ”Wiipurilainen osakunta ja Korp! Revelia. Esimerkki osakuntamme ulkomaansuhteista” teoksessa Myrskyn silmässä. Wiipurilaisen osakunnan vuosikymmenet 1917–2003. Otava, Helsinki 2003. 111–123.

Kolbe, Laura: Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960–1990. Otava, Helsinki 1996.

Matikainen, Olli: Akateemisia kansalaisia ja maakunnan toivoja. Karjalaisen osakunnan historia II (1944–2004). Helsingin yliopiston karjalainen osakunta, Helsinki 2005.

Perttula, Pekka: Taloton talonpoika - maaton maalaisliittolainen. V.J. Sukse-lainen 1906– 1945. Poliitiikan tutkimuksen laitos, poliittinen historia 2010.

MITÄ TAPAHTUI #KOULUTUSLUPAUKSELLE?

Esa Tiisanen

Yliopistoväki on säyseää ja sivistynyttä. Vaikka tunteet olisivatkin pinnassa, akateemikot kyllä ymmärtävät myös vastakkaisia näkökulmia ja välttävät liiallista kärjistämistä ehdottomuutta. Liika poliittisuus on pahasta, eikä siihen pitäisi liikaa sotkeentua! Tämä stereotypia lienee tuttu monelle yliopistolaiselle.

”Yliopistoväki on raivoissaan leikkauksista”

”Sosiaalisessa mediassa kerättiin väkeä estämään valtiovarainministeri Alexander Stubbia pääsemästä pitämään puhettaan Helsingin yliopiston 375-vuotisseminaarissa.”

”Opiskelijoiden tavoitteena [yliopistokentän laajuinen] yleislakko”

”Pääministeri Sipilän vierailusta yliopistolle syntyi kaaos - poliisit hätiin”

Koulutusleikkaukset ovat osoittaneet että tämä ei ainakaan kaikkien kohdalla pidä paikkaansa.

Kun tätä tekstiä kirjoitetaan, on kulunut yli vuosi siitä, kun koulutusleikkaukset vahvistettiin hallitusohjelmassa. Päätösten vaikutukset yliopistojen toimintaan on selvästi havaittavissa. Sipilän koulutusleikkaukset nostattivat

yliopistolaisten keskuudessa suuren määrän vastustusta ja rikkoi stereotypian säyseästä yliopistoväestä. Mikä sai meissä aikaan näin rajun reaktion *juuri tällä kertaa*?

KOULUTUSVAALIT 2015

Eduskuntavaalit vuonna 2015 keskittyivät yhteen asiaan. Se ei ollut koulutus. Lähes alusta lähtien oli selvää, että vaalien keskeinen teema olisi talous. Puolueet laativat leikkauslistoja ja keskustelua käytiin siitä, kuinka monta miljardia sopeutuksia tarvittaisiin. Keskusta puhui kahdesta miljardista. Kokoomus nokitti kolmeen miljardiin. Rajuimmat summat esitti SDP, joka puhui pahimmillaan jopa viiden miljardin sopeutustarpeesta. Vihreät poikkesivat ryhmästä vain leikkausten ajoituksen suhteen. Perussuomalaiset ja muut pienpuolueet asettuivat johonkin näiden lukemien välimaastoon. Vasemmistoliitto oli ainoa leikkauksia vastustanut puolue.

Tällaisessa tilanteessa koulutuksen puolesta puhuvat opiskelijajärjestöt päättivät ottaa tavoitteekseen ennen kaikkea säilyttävät tavoitteet. Uusiin avauksiin ei ollut odotettavissa panostuksia, joten toiveet asetettiin lisäleikkausten välttämiseen. Leikkausten kohdentamiseen vaikuttaminen oli kuitenkin haastavaa, kun media keskittyi miljardimäärien riepottelemiseen, eikä keskustelua säästöjen tarkemmasta kohdentamisesta käyty julkisuudessa. Koulutuksen turvatusta asmeasta kuitenkin tuntui vallitsevan liikuttava yksimielisyyys. Kaikki puolueet sitoutuivat ilomielin opiskelijoiden #koulutuslupaus -kampanjan keskeisiin tavoitteisiin. Kampanja toivoi koulutuksen rahoituksen pitämistä ennallaan ja opintotuen säilyttämisestä opintorahapainotteisena. Kampanjan tavoite AMK-opiskelijoiden terveydenhuollon parannuksista sai myös laajaa kannatusta. Koulutuksen maksuttomuus sen sijaan sai kannatusta vain pienemmiltä puolueilta, jotka ovat nyt oppositiossa.

#koulutuslupaus -kampanja sai hyvin näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa ja päättäjät olivat myötämielisiä. Mediahuomio jäi vähäiseksi, eikä vaaleista missään tapauksessa muodostunut koulutusvaaleja. Tilanne näytti kuitenkin hyvältä opiskelijoiden tavoitteiden kannalta!

HALLITUSOHJELMA

Vaalien jälkeen Juha Sipilän hallitusneuvottelut käytiin Smolnassa, jonka edessä opiskelijat päivystivät tunnollisesti. #koulutuslupaus -kampanjan violetit värit olivat näkyvästi esillä esim. teletapeiksi ja muiksi hassuiksi pukeutuneiden opiskelijoiden riveissä. Tulosten suhteen oltiin optimistisia ja hymy oli herkässä.

Hallitusohjelmat tulokset pyyhkivät hymyt pois kasvoilta. Neuvottelujen edetessä kävi selväksi, että aiemmin luvatut leikkausten kokoluokat eivät riittäisi. Kahdesta viiteen miljardiin euroon ulottuneet arviot muuttuivat kymmeneksi miljardiksi. Sipilän hallitus päätti, että näistä neljän miljardia toteutettaisiin rakenteellisilla uudistuksilla sote ja kunta-alalla. Suoria leikkauksia oli luvassa 4,5 mrd € vuodessa, minkä lisäksi 1,5mrd saataisiin ”yhteiskuntasopimuksella” (sitemmin KiKy).

Koulutussektori ja opiskelijat kärsivät hallituksen ohjelmassa - lupauksista huolimatta. Suorista leikkauksista koulutukseen ja opiskelijoille kohdennettiin laskentatavasta riippuen noin 600-800 miljoonan säästöt. Monimutkaisten rakenteiden vuoksi ei ole helppoa määritellä, mikä säästö kohdistuu koulutukseen tai mikä on valtion aiemman rahoituksen kokonaissumma. On kuitenkin arvioitavissa, että säästöt ovat 5-10 % mittaluokassa valtion koulutukseen, tutkimukseen ja opiskelijoille suunnatusta rahoituksesta. KiKy:n toteutuessa osa leikkauksista jätettäisiin tekemättä, mutta ne olivat koulutusektorin leikkauksista vain pieni osa.

KOULUTUSLEIKKAUKSISTA TARKEMMIN

Yliopistot ovat ammattikoulujen lisäksi erityisen suurten leikkausten kohteena hallitusohjelmassa. Yliopistoilta vähennetään 115 miljoonaa kustannusindeksien jäädyttämisellä ja 75 miljoonaa ”hallinnon tehostamisen” kautta. Yliopistojen apteekkitoiminnan ALV -hyvitys vähensi erityisesti Helsingin yliopiston rahoitusta lähes 30 miljoonalla vuodessa. Suomen akatemian ja Tekesin tutkimusrahoituksen vähentäminen osui yliopistoihin kymmenien miljoonien edestä. Huomionarvoista oli 125 miljoonan euron säästö, joka on tarkoitus saada aikaan *laskemalla väestön koulutustasoa*; hallitus haluaa

yhä useamman korkeakoulutettavan jättävän opintonsa alempaan korkeakoulututkintoon. Koulutustason laskuun ei ole pyrkinyt tätä ennen yksikään Suomen hallitus.

Leikkausten kohdistamista erityisesti yliopistoihin voidaan perustella edellisillä hallituskausilla ankarammin muihin koulutusasteisiin kohdistuneilla toimilla. Tämä erityinen kohdentuminen on kuitenkin selvästi nähtävissä siinä, että yliopistojen seurauksena toteuttamat säästötoimet ovat vaihdelleet seitsemän ja neljäntoista prosentin välillä: siis selvästi koulutussektorin leikkausten keskivertoa korkeammissa luvuissa.

Niin, juu. Vastoin vaalien alla erikseen annettuja lupauksia myös opintotukea leikattiin noin 150 miljoonalla eurolla. Siitä tehtiin samalla lainapainotteinen. Indeksijäädytykset liki tuplaavat leikkauksen koon. Positiivisena asiana voidaan kuitenkin pitää meemejä, jotka olisivat ilman tätä leikkausta jääneet tekemättä.

KUKA LEIKKASI JA MILLOIN? PATA JA KATTILA

Koulutusleikkaukset saivat pienen piirin somedebatin lisäksi myös varsin merkittävää julkista huomiota Sipilän hallituksen ensimmäisen vuoden aikana. OECD:n asiantuntijat kritisoivat koulutukseen kohdistuvia leikkauksia haitallisiksi ja taloudellisesti lyhytnäköisiksi. Talouden nobelisti Josef Stiglitz tarttui asiaan varsin näkyvästi matkallaan Suomeen. Myös IMF esitti huolensa leikkauksista erityisesti koulutukseen.

Yleinen mielipide oli koulutusleikkauksia vastaan kannalla, mikä asetti sivistyspuolueeksi profiloituneen Kokoomuksen puolustuskannalle. Syytelypeli käynnistettiin aiempaa voimakkaammin vuoden 2016 alussa, kun entiset opetusministerit Jukka Gustafsson (sd.) ja Krista Kiuru (sd.) nostivat mielipidekirjoituksessa esille nykyisen opetusministerin retoriikan ja tekojen välisen ristiriidan. Ministeri Grahn-Laasonen (kok.) puolustautui toteamalla, että syynä on heikko taloustilanne, eikä tahallinen koulutusvastaisuus. Hän nosti esille myös aikaisempien hallitusten leikkaukset koulutukseen ja pyrki minimoimaan tuoreimpien päätösten merkitystä esittämällä rahoitusaseman mahdollisimman suotuisana.

Eittämättä syytä riittää jaettavaksi myös edellisen hallituskauden leikkauksista. Sitä ei voi kiistää, etteikö yliopistojen ja korkeakoulujen ja koko koulutussektorin rahoitus olisi joutunut kärsimään Kataisen ja Stubbin hallitusten aikana, jolloin hallituksessa olivat Kokoomuksen lisäksi nykyiset oppositiopuolueet. Myös silloin korkeakoulujen rahoitusta leikattiin, eikä luvattuja inflaatiokorotuksia maksettu täysimääräisenä kertaakaan.

Vastuunsa tästä joutuvat kantamaan niin Vihreät, SDP, Vasemmistoliitto, RKP kuin Kristillisdemokraatitkin. Yhteiskunnallisen keskustelun ja valistuneiden äänestyspäätösten tekemiseksi on kuitenkin tärkeää, että leikkausten mittaluokasta ja niihin johtaneesta historiasta annetaan mahdollisimman rehellinen kuva, jotta kansalaiset voivat itse vetää omat johtopäätöksensä.

YLIOPISTOJEN RAHOITUSKEHITYS

Jo ennen poliitikkojen syyttelyä, sosiaalisessa mediassa käytiin väittelyä yliopistojen ja korkeakoulujen rahoituskehityksestä. Keskustelun teki haastavaksi se, että analyttinen tarkastelu edellyttää laajaa tietämystä Opetusministeriön budjettirakenteista ja sen muutoksista. Tätä aihetta voi tuskin lukea osaksi kriittisenkään kansalaisen yleissivistystä, jolloin keskustelu altistuu populismille.

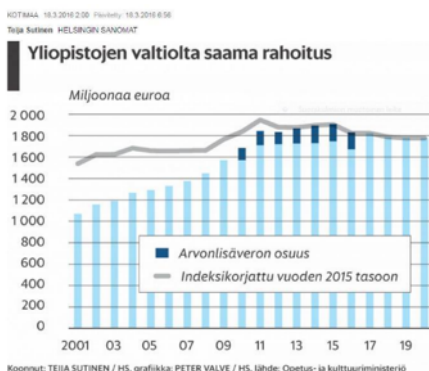

Sipilän leikkausten puolustajat kiinnittivät huomion yksittäisen budjettimomentin seuraamiseen. Tämä momentti oli valtion yliopistoille myöntämän suoran rahoituksen momentti.¹ Leikkausten puolustajien mukaan rahoituksen taso on kasvanut pitkään rajusti ja kääntyy leikkausten seurauksena lievään

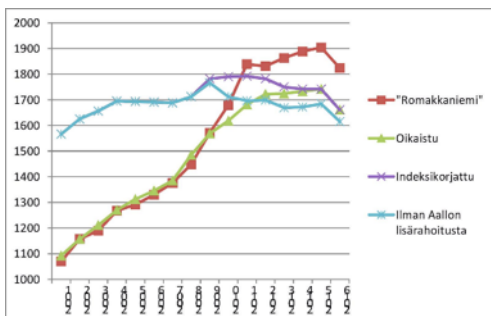
1 Momentti 29.40.50.

laskuun (ks. oheinen kuvaaja). Myös Helsingin sanomat käytti vastaavaa grafiikkaa, jossa seurataan budjettimomentin yhtä osaa: suoraa valtionrahoitusta yliopistoille.

Vaikka tämä argumentti perustuu aitoihin budjettilukuihin ja huomioi inflaation, sitä on vaikea puolustaa paikkaansapitävänä kokonaiskuvana korkeakoulujen rahoitusaseman kehityksestä. Yliopistojen rahoitusrakenteessa on nimittäin viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka tekevät momenttikohtaisesta vertailusta lähtökohtaisesti harhaanjohtavaa.

HYYN entinen koulutuspoliittinen sihteeri Harri Waltari laati ansiokkaan ja yksityiskohtaisen erittelyn harhaanjohtavuuden syistä. Waltari esitteli omat laskelmansa 2000-luvulla tapahtuneista muutoksista ja yliopistojen harjoittelukoulujen, Kansalliskirjaston tehtävämuutoksesta ja yliopiston pääomituksista (2009) johtuvista budjetointitavoissa. Samoin hän huomioi henkilöstökulujen muuttuneen laskutavan vaikutukset, jotka seurasivat kun yliopistoista tehtiin 2009 yliopistolain muutoksella julkisoikeudellisia yhteisöjä.

Erittelystään Waltari muodosti oheisen kuvaajan, joka antaa leikkausten puolustajia realistisemman kuvan yliopistojen rahoituksesta. Yliopistojen rahoitus ei ole viime vuosina juurikaan kasvanut. Rahoituskehitys on ollut melko vakaa kymmenen vuoden ajan - kunnes Sipilän hallitus kääntää rahoituksen laskuun.

LEIKKAUKSET SAAPUVAT HELSINGIN YLIOPISTOLLE

Leikkausten seurauksena Helsingin yliopisto joutui käynnistämään historiallisen laajat YT-neuvottelut henkilöstön vähentämiseksi. Neuvottelut tähtäsivät enintään 1100 henkilön työpanoksen vähentämiseen, kun valtion leikkaukset loivat yliopiston budjettiin 106 miljoonan suuruisen aukon. Vuoden 2015 syksyllä käydyissä neuvotteluissa päätettiin 980 henkilön vähentämisestä vuoden 2017 loppuun mennessä. Yliopiston henkilöstöstä karsittiin yli 10%: puolet irtisanomisten ja loput määräaikaissuhteiden vähenemisen ja eläköitymistien kautta.

Yliopiston johtoa on kritisoitu siitä, että leikkauksia ei olisi vastustettu. Tämä on yksiselitteisen virheellinen käsitys. Kansleri Wilhelmsson, Rehtori Kola, hallintojohtaja Hämäläinen sekä koko yliopiston johto olivat huomattavan aktiivisia vastustaessaan leikkauksia. He ottivat painavasti osaa julkiseen keskusteluun ja esittivät painokkaita argumentteja leikkauksia vastaan eduskunnan lainsäädäntötyössä.

Toinen kritiikin kohde on se, että yliopiston henkilöstövähennykset ovat tarpeeseenkin nähden ylimitoitettut. Kritisoijien mielestä leikkaukset olisi voitu mitoittaa pienemmäksi ja toteuttaa vaiheittain, kun todellisista vaikutuksista saataisiin empiiristä näyttöä. Tämä kritiikki on osin aiheellistakin, vaikka myös yliopiston johdon tekemille ratkaisuille voidaan esittää hyviä perusteluja.

Valtion tekemät leikkaukset kohdistuivat erityisen rankasti juuri Helsingin yliopistoon niin sanotun apteekkikompensaation poistamisen vuoksi. Valtio poisti niin 30 miljoonan euron suuruisen ALV-hyvityksen, jonka HY ja Itä-Suomen yliopisto saavat apteekkitoimintansa harjoittamisesta suhteessa 29M€ - 1M€. Yliopisto taisteli voimakkaasti tätä leikkausta vastaan. Se vetosi

perustuslakivaliokunnan tulkintaan, jonka mukaan kompensaation poistaminen olisi edellyttänyt perustuslain säätämisjärjestystä. Tämä argumentti ei vetänyt eduskunnassa, mutta yliopisto sai kuitenkin viivästettyä leikkauksen voimaantuloa vuodella. Tämä 30 miljoonan ylimääräinen leikkaus vastaa 5% ylimääräistä leikkausta HY:n vuosibudjetista ja noin neljäsosaa HY:n leikkaustarpeesta.

Toinen Helsingin yliopiston asemaa vaikeuttanut tekijä on sen edellisellä hallituskaudella harjoittama politiikka, jolla vältettiin YT-neuvottelut vuosien 2011 ja 2015 välillä. Useat muut yliopistot tekivät henkilöstövähennyksiä jo edellisellä hallituskaudella. Helsingin yliopisto pyrki odottamaan rahoitusase-
man vähittäistä parannusta, mikä vähensi sen mahdollisuuksia leikkausten pehmentämiseen vuonna 2016.

Kritiikki yliopiston leikkauksia kohtaan ei suinkaan ole aiheetonta. Irtisanomisten toteutus epäonnistui henkilötasolla todella pahasti. Prosessi itsessään oli nopeasti valmisteltu, eikä kokonaiskuva sen etenemisestä ollut riittävän selkeä. Viestinnällisesti ongelmia aiheutti lisäksi se, että yliopisto on tuottanut ylijäämää vuosien 2011-2014 aikana lähes 80 miljoonaa euroa. Yliopistolaisten on vaikeaa ymmärtää, miksi tätä rahaa ei käytetty asteittain edes leikkausten alkuvaiheiden pehmentämiseen. Närkästystä lisäsi se, että myös vuoden 2015 tulos oli ylijäämäinen. Tässä tosin sivuutetaan se tosiasia, että leikkauksien suurimmat vaikutukset nähdään yliopiston tuloissa vasta vuoden 2017 puolella.

Helsingin yliopiston päätöstä toteuttaa irtisanomiset kerralla etupainotteisesti on kuitenkin syytä tarkastella strategisena valintana, jossa tulokset tiedetään vasta kaukana tulevaisuudessa. Yliopisto pyrki etupainotteiseen vähentämiseen, jotta työntekijöiden ei tarvitsisi odottaa epätietoisuuden tilassa kohtuuttoman pitkään. Jos leikkaukset olisi alimitoitettu, oltaisiin potentiaalisesti oltu hyvinkin pian seuraavien YT-neuvotteluiden edessä. Hoitamalla leikkaukset alta pois ensin pelataan sen varaan, että uuteen toiminnan tasoon sopeutettu yliopisto saa suunnattua katseensa tulevaisuuteen. Mikäli taloustilanne helpottuu, voidaan rahaa käyttää jälleenrakentamiseen. Päätös voi vielä osoittautua oikeaksi, vaikka se ei varmastikaan lohduta työpaikkansa menettäneitä yliopistolaisia.

“HEI ME KEHITETÄÄN..!”

Koulutusleikkauksia käsiteltiin eduskunnassa pitkään syyskaudella 2015. Yksi mieleenpainuvimmista hetkistä oli, kun kansanedustaja Harri Jaskari (Kok.) puolustautui opposition syytöksiltä vetoamalla hallituksen kärkihankkeisiin ja sanomalla: “Hei, me kehitetään!” Tämä sai suuren salin hörähtämään reippaaseen nauruun; 25 miljoonan euron kehittämisraha 800 miljoonaa hipovien leikkausten keskellä ei vakuuttanut oppositiota.

Koomiselta kalskahtava kommentti ei kuitenkaan ollut naurettava. Sitä tuskin kiistetään, että koulutusjärjestelmää tulisi kehittää tässäkin tilanteessa. Helpoa se ei ole, sillä yliopistot joutuvat kehittämään toimintaansa niukentuvilla resursseilla. Helsingin yliopisto ei myöskään auttanut omaa tilannettaan leikkaamalla henkilöstöään - kehittäminen vaatii näet itsessään merkittäviä voimavaroja. Vaikka yliopisto löytäisikin riittävät keinot toimintansa tehostamiseen muutaman vuoden aikavälillä, on keinojen etsimiseen käytettävät resurssit pois yliopiston perustoiminnasta.

Yliopistot ovat kuitenkin uuden tiedon lähteitä, joten niiden tulisi myös olla valmiita uuteen myös toimintatavoissaan. Mitä sitten voitaisiin uudistaa? Lupaavia kehityslinjoja ovat ainakin kansainvälisyyteen, etäoppimiseen, elinikäiseen oppimiseen sekä sosiaaliseen ja viestinnälliseen osaamiseen liittyvät trendit. Olisiko mahdollista, että lähivuosina olisi viimeinkin mahdollista osallistua opetukseen etäyhteydellä - Suomesta tai sen ulkopuolelta? Miten osaamisen tunnustamista voitaisiin kehittää, jotta työelämän ja koulutusta tarjoavien laitosten välinen pyöröovi (Porthania?) säilyisi avoimena molempiin suuntiin? Mitä voidaan tehdä, jotta akateemisen aiheosaamisen lisäksi opiskelijat saisivat kokemusta työelämässä tarpeellisista vuorovaikutustaidoista jo opintojen aikana?

Ottakaa kantaa, ideoikaa, osallistukaa - areena on teidän!

SUULLISEN JA KIRJALLISEN RAJALLA: AKATEEMISEN VÄITTELYTAIDON HISTORIAA KESKIAJALTA TURUN AKATEMIAAN

Sanna Supponen

Yhtenä länsimaisen filosofian pitkänä kehityskaarena voidaan nähdä suullisen ja kirjallisen kulttuurin vuorovaikutus. Sama pätee filosofian keskeiseen harjoittamismuotoon eli väittelyyn. Vaikka väittelytaidon juuret ovat antiikissa, sen akateeminen muoto kehittyi keskiajalla yliopistojen synnyn myötä. Suullinen väittely (*disputatio*) sai rinnalleen yhä enemmän kirjallisia muotoja uudelle ajalle tultaessa, ja vähitellen sen kirjalliseksi muodoksi vakiintui puhtaasti kirjallinen akateeminen tutkielma (*dissertatio*). Tänä päivänä suullisesta väittelyperinteestä on akateemiseen maailmaan jäänyt vain rippeitä, jotka näkyvät ehkä parhaiten tohtorinväitöstilaisuuden seremoniassa tai alempien opinnäytteiden etulehdelle kirjattuina latinasta johdettuina rooleina kuten respondentti ja opponenti.

Tässä esseessä tarkastellaan suullisen ja kirjallisen muodon suhdetta akateemisessa väittelyssä sen varhaisilta ajoilta Euroopan 1200-luvun yliopistomaailmassa ja Turun akatemian aikaan, jolloin kirjallinen muoto oli jo jättämässä suullisen lähes täysin varjoonsa. Lyhyessä aiempaan tutkimukseen tukeutuvassa tarkastelussa pystytään kuitenkin tuomaan esiin vain joitain keskeisiä kehityslinjoja ja raapaisemaan pintaa laajassa tutkimuskentässä. Kuten kaikessa historian kirjoituksessa ajallinen ja alueellinen kehitys ei kui-

tenkaan ollut kaikkialla samanlaisia tai samanaikaisin. Aihetta tarkastellessa on hyvä muistaa, että myös suullista kulttuuria koskeva aineisto on tältä ajalta kirjallista ja siten vaikuttaa siitä samaamme käsitykseen. Muun muassa suulliset väittelyt tuskin olivat niin strukturoituja kuin kirjalliset lähteet antavat ymmärtää, sillä niistä säilyneet kirjalliset kuvaukset ovat yleensä jälkikäteen työstettyjä ja stilisoituja versioita.

Suullinen ennen kirjallista: Akateemisen väittelyn varhaisvaiheet keskiajalla

Docendo et disputatio, opetus ja väittely, olivat pitkään akateemisen opetuksen pääohjeena. Vaikka luentojen kautta tapahtuva opetus olikin keskeistä, niin pelkkä tiedon passiivinen omaksuminen ei riittänyt, vaan vähintään yhtä tärkeää oli oppia itse puolustamaan näkemyksiään. Länsimaisen filosofian ja sitä kautta kaiken tieteen perustana ovat kyseenalaistaminen ja perusteleminen. Keskiaikaista väittelyä tutkinut Olga Weijers huomauttaakin, että väittely on yhtä vanhaa kuin ihmisyyss itsessään.

Vaikka väittelytaito alkoi jo kehittyä antiikissa, saavutti se huippunsa sydän- ja myöhäiskeskiajan yliopistoissa. Sitä harjoitettiin eri tarpeisiin: sen avulla opetettiin erityisesti argumentoinnin peruselementtejä eli logiikkaa, retoriikkaa ja grammatiikkaa, mutta myös asiasisältöjä. Anthony Kenny antaa länsimaisen filosofian historiassaan kunnian yliopistollisen väittelymetodin kehittämisestä Petrus Abelardukselle (1079–1142), joka esitteli sen teoksessa *Sic et non*. Siitä metodi siirtyi erityisesti Petrus Lombarduksen (n. 1100–1160) Sentenssien kautta opetuksen keskiöön ja myöhemmin myös kirjallisten tutkielmien perusmuodoksi. Keskeinen piirre metodissa oli argumentoinnin taito, jonka vuoksi kutakin väitettä piti pystyä niin puolustamaan kuin vastustamaan. Erityisesti filosofisissa opetusväittelyissä tärkeintä olikin argumentoinnin muodolliset seikat eikä niinkään se mistä väiteltiin. Tämä koettiin toisinaan erityisesti teologisessa tiedekunnassa ongelmalliseksi, sillä opillisissa kysymyksissä keskusteltaessa oli tällöin vaarana poiketa oikeasta opin tulkinnasta. Varsin moni nykyisin tunnettu keskiajan oppinut olikin jossain vaiheessa uraansa vähintään epäiltynä harhaoppisuudesta.

Väittelytaitoa kehitettiin yliopistojen varhaisista ajoista lähtien niin opetuk-

sen, koulutuksen ja tutkimuksen tarpeisiin, mutta varsinaista akateemista väittelyiden kulta-aikaa olivat 1200–1300-luvut. Käsitteenä *disputatio* oli pitkään suhteellisen väljä ja läheisessä suhteessa keskustelun muiden muotojen (kuten *dialogi*, *questio*) kanssa. Nämä suullisen ilmaisun muodot kehittyivät rinnakkain akateemisessa käytössä, ja myös muualla yhteiskunnassa harjoitetut teologiset ja oikeudelliset keskustelumuodot vaikuttivat yliopistolliseen väittelyyn.

Runsaimmin järjestettiin harjoitusväittelyitä. Ne olivat tyypillisesti maisterin koollekutsumia, ja hän toimi myös tilaisuutta johtavana preeseksenä, joka esitteli kysymyksen, johon pyrittiin saamaan ratkaisu. Varsinainen argumentointi, puolesta ja vastaan, oli opiskelijoiden vastuulla. Tilaisuuden jälkeen maisteri laati väittelystä yhteenvedon, jossa esitettiin ratkaisu ja kumottiin myös sille esitetyt vasta-argumentit. Vastauksesta pyrittiin muodostamaan koherentti kokonaisuus ja suullisen väittelyn malli siirtyi kutakuinkin suoraan myös kirjallisten väitösten malliksi.

Vaikka väittelyissä pyrittiin löytämään ratkaisu esitettyyn kysymykseen, ne eivät aina johtaneet lopputulokseen. Häviäjiä ei ollut, sillä loppuratkaisuun pääsemisen kannalta myös sille vastakkaiset argumentit olivat yhtä tärkeitä, sillä ne täytyi pystyä kumoamaan. Oman näkemyksen muuttaminen olikin hyväksyttävää, jos toinen onnistui vakuuttamaan argumenteillaan.

Väittelyn aihe oli yleensä osallistujien tiedossa etukäteen, mutta lisäksi järjestettiin myös haastavia *quodlibet*-väittelyitä, joissa kysymys saattoi olla ihan mitä vaan ja kerrottiin osallistujille vasta tilaisuuden alussa. Tällaiseen väittelyyn osallistuminen olikin erityisen oppineisuuden osoitus ja niitä järjestettiin vain tärkeimpien kirkollisten juhlapyhien, joulun ja pääsiäisen, yhteydessä. Itse väittelyn ohella myös niiden seuraaminen oli keskeinen osa opetusta, ja niitä pidettiin vielä Turun akatemiassakin lähes viikoittain ja varsinkin promootiokeväisin erityisen runsaasti.

Toisaalta väittelyt olivat myös tapa osoittaa muodollisesti oppineisuus, ja siksi valmistuminen ensin kandidaatin ja sitten maisterin arvoon edellytti osallistumista sitä varten järjestettyihin erityisiin väittelytilaisuuksiin. Tällaisissa opinnäytelmäisissä väittelyissä argumentointikyky oli keskiössä, mutta

väittelyt olivat myös tutkimuksen väline, jolla tarkastelemalla kysymystä eri näkökulmista pyrittiin löytämään loppuratkaisu todelliseen ongelmaan. Samaa metodologiaa sovellettiin myös teologisissa ja oikeudellisissa ongelmatapauksissa, kuten oikean- ja harhaopin rajanvedossa. Tällaiset väittelyt pidettiin usein julkisilla areenoilla yleisön nähden ja maistereiden välisinä, vaikka mukana saattoi olla myös oppilaita.

Suullisen väitöksen muoto vaikutti myös kirjalliseen ilmaisuun. Koska kirjallista materiaalia ei ollut samalla tavoin helposti saatavilla kuin nykyään, tieto pyrittiin saamaan muotoon, joka oli helppo muistaa ulkoa. Tämä tarve katosi myöhemmin kirjapainotaidon myötä, mikä aikanaan vaikutti myös väitöskirjan muotoon. Jo 1300-luvulta lähtien tunnetaan puhtaasti kirjallisia väitöksiä eli kirjallista esitystä ei enää välttämättä edeltänyt suullinen disputaatio. Jäsennyksenä kuitenkin säilyi muoto, jossa esitettiin argumentteja puolesta ja vastaan, ja lopuksi kumottiin annetut vasta-argumentit.

Kohti kirjallista kulttuuria: väittelyn kehitys Turun akatemiassa

Myös uuden ajan alussa disputaatiot sisältyivät osaksi opetusta ja oppineisuuden osoittamista. Samaan aikaan kuitenkin humanistien, kuten Erasmus Rotteridamilaisen, syytökset skolastikkojen hiusten halkomisesta ja hyödyttömästä retoriikasta kasvoivat. Väittelyn sijaan alettiin arvostaa enemmän dialogia. Protestanttisissa yliopistoissa väittelymetodi sen sijaan sai uuden korostetun merkityksen, kun siitä tuli keskeinen väline uskonkiistoissa katolilaisten kanssa. Esimerkiksi Philip Melanchthon korosti retorisen opetuksen merkitystä, ja olivathan Lutherin kuuluisat 95 teesiäkin nimenomaan tarkoitettu väittelykutsuksi.

Keskiajalla korostettu oppineisuuden osoittaminen jäi uuden ajan alussa syrjemmälle, ja väitökset saivat toisinaan jopa propagandamaisen sävyn. Kärjistetysti sanoen avomielisen tutkimuksen korvasi oikean opin puolustaminen, joka näkyi myös väitöksen kirjallisessa muodossa. Kysymykset korvautuivat teeseillä ja väittelyihin alettiin valmistautua etukäteen. Teesit usein painettiin jo ennen itse väitöstilaisuutta ja oman kannan puolustaminen sai keskeisemmän roolin. Jälkikäteen annettavan ratkaisun sijaan suullisesta väittelystä tehtiin samassa tilaisuudessa yhteenveto väittelyn kulusta. Kes-

kushahmoksi nousikin teesejä puolustava respondentti tilaisuutta ohjaavan preeseksen sijaan. Väitösten osallistujat olivat yhä useammin jo valmistuneita maistereita, jotka puolustivat omia teesejään. Julkisten väitösten rinnalla säilyivät kuitenkin myös opetusväittelyt, joissa opiskelijan tuli pystyä niin puolustamaan kuin opponoimaan teesejä. Harjoitusväitöksissä käytettiin yleensä professorien laatimia väitöskirjoja, joissa esitettyjä teesejä opiskelijat puolustivat.

Väitöskirjoja käytettiin myös oppikirjoina. Niitä koottiin usean väitöskirja yhteissidoksiksi, joihin otettiin mukaan usein kustakin kirjasta vain muutama lehti alkuperäisesti painoksesta ja siksi ne tekstit saattavat nykypäivän näkökulmasta alkaa tai loppua kesken kaiken. Aiheet vaihtelivat professoreiden mielenkiinnon mukaan, mutta monet kysymykset olivat kuitenkin luonteeltaan moraalisia. Tämä liittyi aikakauden ihmisihanteisiin ja näkemykseen yliopiston kasvatuksellisesta tehtävästä. Pyrkimyksenä oli ensisijaisesti henkisesti korkeatasoisten virkamiesten kouluttaminen, minkä vuoksi ammattiopinnot ja kokeellisuus jäivät syrjää.

Edelleen myös oppiarvon saavuttamiseksi vaadittiin väitös, ja Turun akatemiassa ylioppilaan tuli maisteriksi tullakseen väitellä vähintään kahdesti. Vaikka kirjallinen muoto edelleen imitoi suullisen väitöksen muotoa, nämä kaksi jatkuvasti eriytyivät toisistaan. Uudella ajalla kirjallisesta väitöksestä tuli itsenäinen teos, jota käytettiin valmisteltaessa suullista väitöstä, ja joka sittemmin vakiintui yhdeksi tyypilliseksi tieteen julkaisumuodoksi. Suullinen väitös ei myös enää koskenut varsinaista väitöskirjaa, vaan sen yhteydessä esitettyjä teesejä.

Väitöskirja oli keskeinen tutkimuksen julkaisumuoto ja opetuksen väline. Turun akatemian statuuteissa määrättiin, että kunkin professorin tuli joka vuosi laatia vähintään yksi väitöskirja ja järjestää sille julkinen väitöstilaisuus. Määräyksiä noudatettiin kuitenkin vaihtelevasti, ja erityisesti oikeustieteen ja lääketieteen väitöskirjoja puolustettiin harvemmin. Syynä oli toisinaan professoreiden keskittyminen muihin toimiin, toisinaan väittelijöiden puute. Syytettiinpä joitakuita jopa laiskuudesta. Toisaalta toiset professorit, tunnetuimpana esimerkkinä Henrik Gabriel Porthan (1739–1804), olivat hyvinkin ahkeria väitöskirjojen laatijoita uransa aikana.

Kirjallisen teoksen ensisijaisuus aiheutti myös haasteita, sillä alkuaikoina Turun akatemialta puuttui oma kirjapaino. Toisaalta koska väitöskirjan painatus oli ainakin osittain sitä puolustavan ylioppilaan vastuulla, ei rahanpuutteen vuoksi kaikilla yksikertaisesti ollut varaa väitellä. Taloudellista taakkaa tosin kevensi se, että kirjat usein sidottiin vain tärkeille henkilöille, kuten väittelijän tukijoille ja professoreille. Myös erinäiset poikkeusajat, sodat ja katovuodet, vaikuttivat väitöskirjojen ilmestymistähtiin. Vuosien 1640–1808 ehti kuitenkin ilmestyä jo 3850 väitöskirjaa.

Väitöskirjoja koskivat erilaiset säädökset, joista keskeisimpiä oli dekaanin tai muun professorin ennakkotarkistus, jolla valvottiin, ettei teos sisältänyt uskonnollisesti tai poliittisesti sopimatonta materiaalia. Toisinaan teesejä saatettiin kuitenkin lisätä painoluvan saamisen jälkeen. Erinäisiä ongelmia esiintyi ajoittain niin sisällön kuin muotoseikkojen, kuten huonon kielen, vuoksi.

Erityisesti noituutta ja taikauskoa vastaan taisteltiin, ja varsinkin suomalais-syntyisiä opiskelijoita epäiltiin erilaisista kepulikonsteista tutkinnon suorittamiseksi. Niin professoreiden kuin opiskelijoiden puuhat joutuivat toisinaan hyvinkin tiukkaan syyniin, eikä aina aiheetta. VäitöskiiSTAT toisinaan johtivat jopa fyysisiin tappeluihin ja oikeudenkäynteihin asti. Väitöskirja säilyi pitkään keskeisenä tutkimuksen julkaisumuotona, joka korvautui oikeastaan vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen tieteellisten sarjojen yleistyessä.

Turun akatemian väitöskirjakokoelma tuhoutui Turun palossa vuonna 1827. Tietoja kuitenkin väitöksistä kuitenkin säilynyt muun muassa Johan Henrik Lidén (1743–93) teoksessa *Catalogus disputationum, in academisset gymnasiis Sveciae habitarum, quotquot huc usque reperiri potuerunt* (1778–80) eli Ruotsin valtakunnassa julkaistujen väitöskirjojen katalogissa. Sen kolmannessa osassa on Turun akatemian bibliografia. Se sisältää julkaisujen tietojen lisäksi tietoa myös sen aikaisista kirjojen säilytyspaikoista. Osa teoksista säilyi, koska niiden kopiota levitettiin ympäri maata. Myöhemmin vuosina 1820 ja 1856 Gabriel Marklin täydensi ja jatkoi luetteloa. Näitä tietoja Toini Melander täydensi 1930-luvulla ja sittemmin Jorma Vallinkoski käytti pohjana uudelle bibliografialle, jonka yhteydessä kirjoista otettiin myös valokopiot

Helsingin yliopiston kirjastoon. Nykyisin kokoelma on digitoitu Kansalliskirjaston toimesta ja on vapaasti verkossa luettavissa ja tutkittavissa.

Kirjoittaja tekee väitöskirjaa keskiajan aatehistorista

LÄHTEET

Chang, Ku-ming: "From Oral Disputation to Written Text: the Transformation of the Dissertation in Early Modern Europe". *History of Universities* XIX/2. Oxford 2004. 129–187.

Kenny, Anthony: *A new history of Western philosophy: in four parts*. Oxford; Clarendon Press/Oxford University Press, 2010.

Klinge, Matti: "Opetus ja opiskelu". Helsingin yliopisto 1640–1990, osa 1: *Kuninkaallinen Turun Akademia 1640–1808*. Helsinki: Otava 1987. 355–552.

Laine, Tuija (toim.): *Vanhimman suomalaisen kirjallisuuden käsikirja*. Helsinki: SKS 1997.

Schwinges, Rainer Christoph: "Student education, student life". *A history of the university in Europe*. Vol. 1, *Universities in the Middle Ages*. Ed. Hilde de Ridder-Symoens. Cambridge: Cambridge University Press 1992.

Vallinkoski, Jorma: *Turun akatemian väitöskirjat 1642-1828: Die Dissertationen der alten Universität Turku (Academia Aboënsis)*. Vol. 1-5. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto 1962-1969.

Weijers, Olga: *In search of the truth: a history of disputation techniques from antiquity to early modern times*. Turnhout: Brepols, 2013.

Jacques Verger: "Patterns". *A history of the university in Europe*. Vol. 1, *Universities in the Middle Ages*. Ed. Hilde de Ridder-Symoens. Cambridge: Cambridge University Press 1992.

YLIOPPILASKUNTIEN NOUSU JA TUHO

Antti Kähkönen

1. JOHDANTO

Opiskelijat ovat olleet vaihtelevalla tavalla vaikuttamassa opinahjoihinsa eurooppalaisten yliopistojen lähes tuhatvuotisen historian aikana. Toisinaan opiskelijat ovat olleet säilyttäjiä, toisinaan uudistajia. Toisinaan heidän valtansa on edustanut turmelusta, toisinaan tieteen vapautta. Opiskelijat olivat vallankäyttäjinä monella tapaa yhtä hyviä tai kehityskelpoisia kuin kuin opetus- ja tutkimushenkilökunta ja “puolueettomat ulkopuoliset asiantuntijat”, joiden varaan esimerkiksi Suomen nykyisessä yliopistolaissa hallituksen kokoonpanosta säädettyä vannotaan. Opiskelijoiden valta ei aina ole ollut siunauksellista, mutta ainakin opettavaista itse vallankäyttäjille ja siten ollut omiaan kasvattamaan aktiiviseen, valvutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen palvelemaan ihmiskuntaa. Heidän järjestäytymisensä tutkimisen kautta voimme tarkastella myös varhaisten yliopistojen kehitystä, sillä monet yliopistot olivat historiansa aamunkoissa luonteeltaan opiskelijoiden kiltoja. Tämä artikkeli pyrkii luotaamaan sitä, miten ja miksi opiskelijoiden rooli yliopistojen kohtaloiden luotsaamisessa kehittyi niin vahvaksi kuin se oli yliopistoinstituution historian ensimmäisen kvartaalin aikana. Läpivalaisuun

joutuu myös kysymys siitä, miksi opiskelijoiden vaikuttavuus alkoi taantua ja katosi lähes yhtä nopeasti kuin se oli syntynytkin.

Aivan aluksi lähdemme metsästämään nimenomaan ylioppilaskunnan ideaa, jonka heijastuksia Suomenkin nykyiset ylioppilaskunnat ovat. Koska yliopisto instituutiona joissakin tapauksissa kehittyi ylioppilaskunnan suojeluksessa, saattaa tutkimuksemme johdattaa lähemmäksi myös itse yliopiston ideaa. Yliopiston tosi olemus on tänäkin päivänä kiivaan keskustelun kohteena.¹ Puhe Yliopisto Oy:stä,² opiskelijoista yliopiston asiakkaina³ ja heidän suorittamistaan tutkinnoista yliopiston tuotteina⁴ asettuu uuteen perspektiiviin, kun tarkastellaan yliopistojen ja opiskelijoiden asiakassuhteen kehittymistä yliopistoinstituution syntyaikoina. Kuten tiedetään, maksava asiakas on aina oikeassa.⁵ Silti harva lukukausimaksujen kannattaja suostuisi nielemään tyystin asiakasopiskelijoiden hallitsemia yliopistoja, jollaisia monet maksulli-

1 Ajankohtaisista mainittakoon esimerkiksi opetus- ja tutkimushenkilökunnan viimeaikaisesta liikehinnästä ks. <http://yliopistokaanne.fi> ja uunituore Suomen yliopistolain vaikutusten arviointi Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:30. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2czuKCx. Yliopiston ideasta suoraan lyhyesti Nuorteva, Jussi: Suomalaisten ulkomainen opinkäynti ennen Turun Akatemian perustamista 1640. Suomen Kirkkohistoriallinen Seura ja Suomen historiallinen seura 1997. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2dooCsC. Nuorteva s. 1 kuvailee yliopistoa osana käsiteavaruuttaan muun muassa näin: "Yliopisto oli tapa elää ja tapa ajatella, tapa, joka määräsi ne kriteerit, joiden avulla ympäröivää maailmaa ja koko elämää oli tarkasteltava. -- [K]yseessä oli myös aidosti kansainvälinen yhteisö. -- [Materialistiseen ajatteluun perustuvista reunaehdoista huolimatta] -- näen silti yliopiston edelleen ytimeltään immaterialisena suureena. Henkeä ja luovuutta ei voida mitata rahalla."

2 Professoriliitto ry:n 22.4.2016 järjestämän Oy Suomen yliopisto Ab -seminaarin tallenne saatavissa osoitteesta: bit.ly/2cCBxPe.

3 Ylioppilaslehti 4.9.2009. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2cufxIB ja jo varhaisemmin Markku Ihonen: Miksi yliopistolla ei voi olla asiakkaita, Kanava 3/1995, s. 170-172. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2d3GmPC. Vierailtu 30.8.2016. Srivastava, Rachit et al.: University of the Future (Ernst&Young, Australia 2012) s. 28. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/1nZi3RI. Nokela, Juhani: Yliopisto - ketä kuuntelet? Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://www.tek.fi/fi/blogi/juhani-nokela/yliopisto-keta-kuuntelet>.

4 Srivastava et al. mm. s. 14 ja 18. Raportin mukaan yliopiston nykyisiä tuotteita ovat muun muassa perus- ja täydennyskoulutustutkinnot sekä tutkimuksen tulokset. Ajankohtaisesta lukukausimaksuihin ja opiskelijoihin asiakkaina liittyvästä keskustelusta The Guardian 18.12.2015. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2cCdIFF.

5 Asiakasnäkökulman huomioimisesta ks. mm. Luomanen, Lauri: Aasiakas ei ole koskaan oikeassa. (Nemo, Helsinki 2009)

set tieteen tyyssijat keskiajalla olivat. Artikkelin pyrkii lietsomaan keskustelua siitä, mikä ylipäänsä on tiedeyhteisö ja mikä opiskelijoiden rooli siinä on.

Eräs huomionarvoinen piirre yliopistoissa on kautta eurooppalaisen historian ollut vaihtelevan laajuinen itsemääräämisoikeus suhteessa niin maalliseen kuin hengelliseen esivaltaan.⁶ Ainakin jonkinasteisen autonomian on jopa nähty olevan edellytys sille, että voidaan puhua yliopistosta: ei yliopistoa ilman autonomiaa.⁷ Kun vertailemme ensimmäisiä yliopistoja nykyisiin yliopistoihin, on suurin ero kuitenkin opiskelijoiden asemassa, joskin myös autonomia on kaventunut murto-osaan entisestään. Euroopan vanhimmissa yliopistoissa ylioppilaskuntia tai osakuntia ei useinkaan voida erottaa yliopiston toiminnasta. Varhaisille yliopistoille yhteinen piirre tässä suhteessa oli viranomaistehtäviä hoitaneiden perus- tai jatko-opiskelijoiden määräävä osallisuus tai peräti hegemoninen asema päätöksenteossa ylioppilaskunnan tai osakuntien kautta.⁸

2. #YLIOPPILASVOI, OPISKELIJOIDEN DIKTATUURI JA MUITA IHMEITÄ KESKIAJAN YLIOPISTOISSA

2.1 Miten opiskelijat ovat aikojen alusta asti järjestäytyneet?

Eurooppalaisen yliopisto- ja ylioppilaskuntainstituution juuria pöyhiessä ei voi olla törmäämättä kahteen ihastuttavaan pölypalleroon, Bolognan ja Pariisin yliopistoihin. Näihin varhaisiin yliopistoyhteisöihin perehtymällä voimme kuulla kaikuja siitä, kuinka ylioppilaiden järjestäytymisen alkutahdit kajahtelivat.

Bologna on valikoitunut tarkastelun kohteeksi siksi, että sitä usein pidetään ensimmäisenä yliopistona ja koska siellä ylioppilaskunnalla oli hyvin oma-laatuinen rooli. Bolognassa syntyi ylioppilaskunta, jonka elinvoimaisuudesta todistaa se, että sen esikuvan mukaan perustettiin useita muita Etelä-Euroopan yliopistoja opiskelijoiden hallinnon alaisiksi.⁹

6 Ks. esim. Cobban, Alan: *The Medieval Universities. Their development and organization.* (Methuen & Co Ltd. London, 1975) s. 59-60 ja Bolognan yliopiston verkkosivut osoitteessa bit.ly/2d2WSiQ.

7 Cobban 1975, 22-23 ja 235-237.

8 Aalto, Sari (toim.) *Sivistisyhteisö? (Osakuntien yhteisvaltuuskunta ry, Helsinki 2013)* s. 30 ja Cobban s. 60-63.

9 Paduan yliopiston internetsivut osoitteessa bit.ly/2cLnwiR.

Pariisi puolestaan on mielenkiintoinen siksi, että siellä yliopiston roolia hoitivat osakunnat, joissa päätöksentekovaltaa käyttivät maisterit.¹⁰ Perusopiskelijat eivät merkittävällä tavalla saaneet osallistua hallintoon ja heidän asemansa oli heikko. Nämä kaksi toisilleen täysin päinvastaista mutta kuitenkin demokratiaan sitoutunutta tapaa järjestää yliopisto inspiroivat tahoillaan eurooppalaista kehitystä pitkävaikutteisesti. Viimeistään 1500-luvulle saavuttaessa Pariisin malli oli kuitenkin saavuttanut yliotteen, eikä opiskelijoiden hallitsemia yliopistoja ole sen koommin tavattu. Myös maisterien osakuntien hallitsema yliopisto hävisi pian tämän jälkeen.¹¹

2.2 Ylioppilaskunta yliopistona - Bologna

Sana universitas juontaa juurensa nimenomaan opiskelijoiden yhteenliittymästä, joka Bolognassa toimitti yliopiston virkaa. Käsite ei kuitenkaan liittynyt pelkästään yliopistoihin kuten nykyään, vaan sillä saatettiin viitata mihin tansa itsehallinnolliseksi yhteisöksi muodostuneeseen luonnollisten henkilöiden yhteenliittymään.¹² Termin käyttö paljastaa kuitenkin jonkin verran siitä, millaisia attribuutteja liitettiin yliopistoon jo keskiajalla: se oli ennen kaikkea oppivien ja oppineiden yhteisö eikä niinkään vaikkapa jokin tietty rakennus, kuten islamilaisen maailman oppineisuuden keskukset, madrasat.¹³ Voidaan sanoa, että Bolognassa yliopisto oli ainakin organisaationsa ja päätöksentekonsa puolesta aluksi lähes yhtä kuin ylioppilaskunta. Tämä ensimmäisen ylioppilaskuntaa muistuttava entiteetti, universitas scolarium, perustettiin ulkomaalaisten oikeustieteen opiskelijoiden toimesta vuonna 1193,¹⁴ joskin ne olivat toimineet de facto ja saaneet keisarin tunnustuksen jo aiemmin.¹⁵ Universitas jakautui hyvin pian, jo 1200-luvun alussa, kotimaisten eli italialaisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden universitakseen,¹⁶

10 Nuorteva 2016, 50-51

11 Aalto (toim.) s. 29

12 Cobban 1975, 22-23

13 Makdisi, George: Madrasa and University in the Middle Ages. *Studia Islamica* nro 32 s. 255-264 (Maissonneuve & Larose 1970) s. 258-259

14 Cobban s. 57

15 Bolognan universitakset saivat virallisen aseman myös Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan silmissä, kun keisari Fredrik I Barbarossa antoi niitä käsitelleen julistuksen 1158. "Kyseinen julistus takasi erityisiä erivapauksia opiskelijayhteisöille, jotka tässä ovat samalla synonyymejä koko yliopistolle." Aalto (toim.) s. 27

16 Nuorteva 1975, 32 ja Clark, David: The Medieval Origins of Modern Legal Education: Between Church and State. *American Journal of Comparative Law* 35. vuo-

jolloin voitaisiin nykytermein kenties puhua osakunnan ja ylioppilaskunnan sekamuodosta, kun yhteenliittymään kuulumisen ratkesi opiskelijan kotipaikan mukaan. Alppien eteläpuoliset opiskelijat kuuluivat universitas citramontanorumiin ja pohjoispuolelta tulleet universitas ultramontanorumiin. Universitasten alle perustettiin vuosikymmenten saatossa osakuntia, joita 1265 kuului ultramontanorumiin yhteensä kolmetoista kappaletta.¹⁷

Ylioppilaskunnan ja osakuntien kiltamuotoisuuteen kuului, että ne valitsivat itse jäsenensä eivätkä sallineet päämäärätöntä ikiopiskelua tai haahuilua eri yliopistojen välillä. Opiskelijastatuksesta oli keskiajalla huomattavasti enemmän hyötyä kuin tuhat vuotta myöhemmin, vaikkei Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiötä, opintotukijärjestelmää tai Frankin opiskelijakorttiapplikaatiota ollut vielä keskittykään. Siksi sellaisten, jotka eivät aikoneetkaan opiskella vakavasti, ei katsottu voivan päästä ylioppilaskunnan jäseneksi ja siten saada opiskelijastatusta.¹⁸ Opiskelijoiden kilta saavutti nopeasti vahvan aseman suhteessa niin kaupunkiin kun opettajiin. Opiskelijoiden vaikutusvalta laajeni 1100- ja 1200-luvuilla kattamaan koko yliopiston hallinnon järjestämisen eli myös opettajat. Yliopistossa omaksuttiin nykynäkökulmasta radikaali yliopistodemokraattinen malli, jonka rinnalla kalpenee jopa maamme ylioppilaiden 1960- ja 70-luvulla vaatima mies ja ääni -periaate:¹⁹ Bolognan yliopistossa oli sen alkuaikoina näet *kaikki* valta opiskelijoilla.²⁰

Ylioppilaskunnan suuruuden päivinä opiskelijoiden valta käsitti lähes kaiken, mitä yliopiston toimintaan voi kuvitella liittyvän. Keskiajalla uudelleen löydettyyn roomalaiseen oikeuteen (jonka päälähde oli aiemmin mainittu ja Bolognassa tutkittu ja opetettu Corpus Iuris Civilis) sisältyi ammatinharjoittajien oikeus perustaa itsehallinnollisia kiltuja. Tämä käsitti myös yhteenliittymän oikeuden valita johtajansa omien periaatteidensa mukaan ja tulla heidän

sikerta 4. julkaisu (1987), s. 653-720. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2d5X1K. s. 684.

17 Clark 1987 684

18 Cobban 1975, 166

19 Mies ja ääni -periaatteen tiimoilta käydystä keskustelusta nykynäkökulmasta mm. Aviisi 5/2007. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2ccQPqf ja Jyväskylän ylioppilaslehti 13/2011 52. Vuosikerta s. 8-9. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2cEBTBA.

20 Cobban 1975, 62 ja 170

valvontansa alaiseksi oikeudellisessa mielessä.²¹ Muuten ulkomaalaisilla (eli muista Italian kaupunkivaltioista saati kauempaa muuttaneilla) oli huomattavasti rajoittuneemmat kansalaisoikeudet. Opiskelijoiden vankka asema suhteessa opettajiin johtui siitä, että he ymmärsivät hyödyntää vanhojen oikeusperiaatteiden mukaisen porsaanreiän ja muodostaa siten vahvan liiton keskenään. Taloudellisesta näkökulmasta ratkaisevaa opiskelijoiden vaikutusvallan kannalta oli se, että he maksoivat lukukausimaksut, joilla koko yliopiston toiminta aluksi rahoitettiin. Opettajien oli myös asetettava pantti, ja anottava lupaa opiskelijarehtorilta jos he lähtivät kaupungista muualle;²² näin varmistettiin, että he palasivat lomiltaan. Suhteessa Bolognan kaupunkivaltioon opiskelijoiden asemaa vahvisti muihin yliopistokaupunkeihin muuttamisella ja lakkoaseella uhkaaminen sekä maallisen ja hengellisen vallan myöntämät privilegiot eli erioikeudet.²³

Opettajien hankalasta asemasta kertoo myös se, että Bolognassa opiskelijoiden hallitessa opettajat eivät päässeet osallistumaan yliopiston (eli ylioppilaskunnan) kokoontumisiin. Heidät saatettiin kuitenkin hyväksyä tarkkailijoiksi. Silti kaikkien luennoitsijoiden oli alistuttava opiskelijoiden päätöksiin. Opiskelijat palkkasivat päteviksi katsomansa opettajat ennen lokakuussa alkanutta uutta lukukautta ja sopivat heidän kanssaan vuoden aikana pidettävistä kursseista, niiden sisällöstä, materiaalista ja aikataulusta. Valinnan läpäisseet opettajat joutuivat ennen lukuvuoden alkua vannomaan opiskelijoiden keskuudestaan valitsemalle rehtorille²⁴ noudattavansa opiskelijoiden määräyksiä kaikissa niissä asioissa, jotka koskivat yliopiston asioita.²⁵ Varsinainen yliopistoon kirjoille pääseminen opettajille siis!

Jos vertaa nykyisiin opinahjoihin, oli institutionalisoitu kuri kovaa, mutta nimenomaan opettajille. Mikäli he myöhästyivät luennoilta tai eivät edenneet opetuksessaan kurssin aikataulun mukaisesti, heitä uhkasi sakkorangaistus.²⁶ Opiskelijat arvioivat opettajien yllä kuvattujen määrällisten kriteerin valossa, mutta sen lisäksi oli voimassa myös laadullinen valvonta. Mikäli opettaja

21 Clark 1987, 684

22 Cobban 1975, 65

23 Clark 1987, 685

24 Rehtorin oli yleensä oltava vähintään 26-vuotias, naimaton kirkonmies ja käytännössä myös vaikutusvaltaisesta ja varakkaasta suvusta. Clark s. 684-685.

25 Cobban 1975, 62

26 Nuorteva 2016, 32 ja Cobban 1975, 63-64

ei suonut yhtäläistä huomiota opetuksessaan kaikille opiskelijoiden kanssa sovitun oppimateriaalin olennaisille osille tai jos hän pyrki opetuksessa välttämään jonkin erityisen vaikean seikan selittämisen oli uhkana sakko. Opettajilla oli myös vahva kannustin pyrkiä kehittämään omaa opetustaan ja tarjota kiinnostavia kursseja. Mikäli osallistujien määrä jäi alle viiden yhdelläkin luennolla, sakotettiin siitä opettajaa.²⁷ Kaikkeaa yliopiston toimintaa valvoivat opiskelijoiden parissa toimineet ilmiantajat, jotka raportoivat rikkeistä ylioppilaskunnan kurinpitoeilimille.²⁸ Jos opiskelijat mielletäisiin yliopiston asiakkaiksi ja suojaa tarvitseviksi kuluttajiksi, ei heidän osansa ainakaan Bolognan yliopiston vallankäytön suhteen ollut heikko, vaan erittäin vahva.²⁹

Opettajia alisteisessa asemassa pitänyt järjestelmä oli oikeudellisesti tarkasteltuna hyvin kehittynyt: saadakseen opettaa kaupungissa oli talletettava tietty rahasumma opiskelijoiden yhteistyökumppanina toimineeseen pankkiin. Jos opettaja syyllistyi esimerkiksi yllä kuvailtuihin rikkeisiin, vähennettiin opiskelijoiden tarkastusvaliokunnan määräämät sakot tästä summasta. Mikäli sakkojen myötä pankkitalletus hupeni tyystin, oli opettajan tehtävä uusi talletus. Käytännössä kyse on vakuuden asettamisesta sopimusehtojen täyttämiseksi. Opettaja, joka ei ollut asettanut vakuutta, ei myöskään saanut kerätä opiskelijoilta lukukausimaksuja vastineeksi opetuksesta.³⁰ Kyse oli siis opettajien laillistamisen kautta tapahtuneesta laadunvalvonnasta.

Nykyään kovasti peräänkuulutettu yliopistojen ja muun yhteiskunnan välinen vuorovaikutus oli tiivistä keskiajalla. Sen ansiosta opettajien asema ei ollut aivan niin kurja, kuin yllä mainittujen esimerkkien valossa saattaisi vaikutta. Muutaman tuhannen opiskelijan massayliopistossa, jollainen Bolognasta oli tullut 1300-luvulla,³¹ saattoi hyvä opettaja tienata opiskelijoiden maksamilla

²⁷ Cobban 1975, 62-66

²⁸ Clark 1987, 685 ja Cobban 1975, 64-65, jonka mukaan ilmiantajia oli aluksi neljän kopla.

²⁹ On toki huomattava, että säännöt ja todellisuus eivät aina vastaa toisiaan; kuten Cobban s. 170 huomauttaa, kaikkia opiskelijoiden asettamia sääntöjä ei ehkä sovellettu niin ankarasti kuin millaisia ne olivat paperilla. Law in actionin ja law in booksin väistämätön ero on toki aina muistettava kun pohditaan, millainen oikeustodellisuus on. Yhteiskunta ei myöskään ole tietokoneohjelma, jota voitaisiin ohjelmoida loputtoman tarkasti säätämällä erilaisia normeja.

³⁰ Cobban 1975, 64

³¹ Bolognan yliopiston sivut bit.ly/2d2WSiQ. Kekkonen s. 27 arvioi Bolognan

palkkioilla sievoisen summan. Samoin osa siirtyi usein melko joustavasti muihin yliopistoihin vuoden tai parin välein. Virta vei myös akateemisen maailman ulkopuolelle kirkon tai maallisen hallinnon virkoihin.³²

Jos verrataan opiskelijoiden asemaa nykyisten yliopistojen päätöksenteossa keskiaikaisiin yliopistoihin, se on luonnollisesti hyvin heikko. Opiskelijoiden vähäistä osuutta päätöksenteossa perustellaan toisinaan sillä, etteivät he joutu kantamaan vastuuta päätöstensä seurauksista, sillä he ovat yliopistolla niin lyhyen ajan. Asia oli täysin päinvastainen keskiajalla, sillä kun opinnot silloin kestivät nykyistä huomattavasti pidempään,³³ oli opettajien vaihtuvuus suurempi kuin opiskelijoiden.

Bolognan yliopiston ensimmäiset kaksi vuosisataa olivat opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien kukoistusaikaa; 1300- ja 1400-luvuilla opettajien valta vaikuttaa opetukseen ja opettajien valintaan lisääntyi opiskelijoiden kustannuksella. Silti Bolognan yliopiston opiskelijavetoinen hallintomalli ehti toimia esikuvana monille Etelä-Euroopan opinahjoille, kuten esimerkiksi italialaiselle Paduan yliopistolle.³⁴ Siellä opiskelijoiden hallinnoiman yliopiston mallia kehitettiin eteenpäin välttäen eräitä äärimmäisyyksiä, joihin Bolognassa oli sorruttu. Muualla Italiassa opiskelijat pääsivät pääsääntöisesti osallistumaan yliopistojen hallintoon, mutta 1300-luvulla jo huomattavasti vähemmän kuin Bolognassa.³⁵

yliopiston opiskelijamäärän 1300-luvulla jopa 10 000:ksi, mutta realistisemmat arviot liikkuvat 500-1 500:n ja 6 000:n välillä. Clark s. 681

32 Cobban 1975, 65-67

33 Ks. alla Nuorteva 1987, 51-52

34 Nuorteva 2016, 32-33, Cobban 1975, 169-175 sekä sekä Padua University: The role it has played in the History of Medicine and Cardiology and its position to-day. Julkaistu European Heart Journalissa (2009) 30, 629-635. Artikkelin saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta bit.ly/2cwq8zK. Paduan menestystä yliopistona on selitetty kunnianhimoisella kansainvälistymisellä, määräaikaisten opetusvirkojen jatkumisen sitomisella suoriutumiseen ja huolellisella nepotismin kitkemisellä. Esimerkkeinä voi mainita, etteivät paikalliset padualaiset voineet päästä tavallisiin opetusvirkoihin. Lisäksi professorien virka oli katkolla aina neljän vuoden välein ja jatko edellytti paitsi menestystä tutkimuksessa ja opetuksessa, myös opiskelijoiden hyväksyntää. Soveltuisiko Paduan malli nykyään menestysreseptiksi, on toki vaikeampi kysymys.

35 Cobban 1975, 172-177

Cobban esittää, että tarve perustaa vahva kiltamainen ylioppilaskunta opiskelijoiden Bolognaan johtui siitä, etteivät Italian muista pikkuvaltioista ja laajemmin Euroopasta saapuneet opiskelijat nauttineet kaupunkivaltion lakien mukaan samoista oikeuksista kuin paikalliset. Sen sijaan Bolognan ulkopuolelta saapuneet opettajat saivat suojaa kiltansa kautta, mikä aiheutti kitkaa opettajien ja opiskelijoiden välille. Kun esimerkiksi Pariisissa opiskelijat usein asuivat vuokralla palkkaamiensa opettajien luona ja heidän välillään oli vahva side, eivät opiskelijat Bolognassa päässeet osaksi samanlaisesta suojeluksesta. Siksi opiskelijoiden oli muodostettava vahva ammatinharjoittajien kiltujen tapainen yhteenliittymä, joka tuli hallitsevaksi suhteessa opettajiin ja kykeni valvomaan näitä.³⁶

Aluksi ylioppilaskunta oli siis puolustusmekanismi, mutta sen vaikutusvalta laajeni 1200-luvulla kattamaan koko yliopiston hallinnon järjestämisen ja sen opettajat. Opetus- ja tutkimushenkilökunta pyrki haastamaan opiskelijoiden oikeuden järjestäytyä ylioppilaskunnaksi joka toimi kiltamaisena yhdistyksenä vetoamalla siihen, ettei opiskelijuus ollut ammatti. Ylioppilaskunnan oikeudellisen aseman haastaminen ei kuitenkaan ei kuitenkaan poistanut sitä tosiseikkaa, että opettajat olivat opiskelijoiden palkkollisia ja siten riippuvuussuhteessa työnantajiinsa, ja lopulta niin Bolognan kaupunkivaltio kuin opettajatkin joutuivat hyväksymään rehtorin - jollaiset sekä universitas cistra- että ultramontanorumilla oli - näiden ylioppilaskuntien edustajiksi ja yliopiston johtajiksi.³⁷ Toinen syy, mikä voi selittää Bolognan ylioppilaskunnan menestystä ja hyväksyttävyyttä on se, että opiskelijat olivat Bolognassa usein jo opintiansa alussa vanhempia, osa jopa 30-vuotiaita, ja toisin kuin eräissä muissa varhaisissa yliopistoissa osalla heistä oli jo työkokemusta hallinnollisista tehtävistä.³⁸

Opiskelijat toimivat 1100- ja 1200-luvuilla “välttämättömyyden pakosta, eivät opiskelijoiden roolia yliopistohallinnossa [ihannoineista] ideologisista syistä”.³⁹ Vasta myöhemmin opiskelijain pauloissa ollut yliopisto sai ideolo-

³⁶ Cobban 1975, 55-57

³⁷ Clark 1987, 684-685

³⁸ Bolognan yliopistossa oli perusopintojen ohella alun perin vain oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta, mutta myöhemmin se laajeni täyden kolmen ylemmän tiedekunnan eli teologisen, oikeustieteellisen ja lääketieteellisen tiedekunnan yliopistoksi.

³⁹ Cobban 1975, 170.

gisia sävyjä ja argumentteja tuekseen justifioimaan jotakin, joka oli väistytvä kadotakseen maan päältä ikuisiksi ajoiksi. Vaikka Bolognassa yliopiston rakenne ja toimintaperiaatteet kumpusivat vastauksena opiskelijoiden kohtaamiin käytännön ongelmiin, ne eivät levinneet muihin yliopistokaupunkeihin ensijaisesti aatteellisena ilmauksena yliopistoyhteisön tosi luonteesta.⁴⁰ Pikemminkin oli aluksi kyse opiskelijoiden pyrkimys käytännöllisellä tavalla järjestää koulutuksensa yliopistollisena laitoksena.

Nykyään monet kauhistelisivat sitä, kuinka opiskelijoiden (vaikkapa joidenkin yli 30-vuotiaiden yhteiskunnan hyväosaisten edustajienkin kuten Bolognan vallanpitäjien) käsiin voitiin antaa sellainen laitos kuin yliopisto. Ei sitä ensijaisesti annettu, vaan opiskelijat ottivat vallan käsiinsä maailmanajassa, joka oli monella tapaa kaoottisempi - tai nykykielellä ketterämpi ja dynaamisempi - kuin kolmannella vuosituhannella. Monet Italian pikkuvaltioista toimivat sen ajan demokraattisten periaatteiden mukaan, samoin kuin killat. Miksi opiskelijat eivät tilaisuuden tarjoutuessa olisi rakentaneet yliopistoyhteisöään vastaamaan sen ajan käsitystä siitä, kuinka vapaiden yksilöiden muodostamaa yhteisöä piti hallita?

2.3 Osakunnat yliopistona - Pariisi

Pintaraapaisumme opiskelijajärjestöjen syntyhistoriaan ei olisi nirhamaa syvempi, ellemmme tarkastelisi myös Pariisin yliopiston omaleimaista kulttuuria ja järjestäytymistä. Tämä johtuu siitä, että yliopistoinstituution ensimmäisinä vuosisatoina mallia uusien yliopistojen järjestämiseen otettiin nimenomaan Pariisista ja Bolognasta, joita osittain sen vuoksi on myös pidetty koko yliopistoinstituution liekehtivinä keihäänkärkinä.⁴¹ Nämä kaksi yliopistoa toimivat sangen eri tavalla, opettivat ja tutkivat osittain eri asioita ja opiskelijoiden järjestäytyminen sai niissä toisistaan poikkeavia muotoja. Ne olivat siis päässeet vahvuuksiinsa perustuvassa profiloitumisessa pitkälle jo vuosisatoja ennen kuin teema nousi isosti juhlapuheisiin täällä peräpohjollassa.

Missä Bolognan yliopistosta ottivat mallia ennen kaikkea Etelä-Euroopan opinahjot, kohdistivat Keski- ja Pohjois-Euroopan yliopistot mielenkiintonsa

40 Cobban 1975, 170

41 Cobban 1975, 37 ja 39

Pariisiin. Jälkimmäisessä valtaa pitivät maisterit, eli jo perustutkinnon suorittaneet opiskelijat. He saattoivat opettaa ja samaan aikaan jatkaa opintojaan ja tavoitella tohtorintutkintoa yhdessä ylemmistä tiedekunnista, eli teologisessa, oikeustieteellisessä tai lääketieteellisessä. Maistereiden asemaa vahvistivat yliopistolle vuonna 1215 annetut säännöt, joiden mukaan opiskelija ei päässyt yliopiston privilegioiden suojaan, ellei yliopiston opettaja ollut hyväksynyt häntä opetettavakseen.⁴² Käytäntö oli siis suorastaan käänteinen Bolognaan verrattuna. On toki huomattava, että Pariisissa maisteri saattoi olla vain vähän yli 20-vuotias, kun taas Bolognassa perustutkinto-opiskelijat olivat usein tätä vanhempia. Koska monet Pariisin maisterit jatkoivat opintojaan ja tavoittelivat tohtorintutkintoa, eivät heidän ja filosofisen tiedekunnan opiskelijoiden eli perusopiskelijoiden elämäntilanteet kenties paljon kuin Bolognassa opiskelijoiden ja heidän opettajiensa välillä.

Pariisin perustutkinto-opiskelijat eivät siis kuuluneet yliopistoyhteisöön suoraan ylioppilaskunnan tai osakunnan kautta, vaan maisterin tutkinnon suorittaneiden osakuntalaisten opettajiensa kautta. Muutenkin opettaja-opilas-suhde oli likeisempi kuin nykyään ja voidaan ehkä puhua jopa antiikin filosofien tai keskiaikaisten käsityöläisten mestari-kisälli-suhteesta, jollaista nykyäänkin toisinaan kannatetaan ylimpiinkin opinahjoihin. Opiskelijat nimittäin usein asuivat opettajiensa kanssa samassa asunnossa alivuokralaisina, sillä opiskelija-asuntopula oli huutava jo 1000 vuotta sitten.⁴³ Ehkä seuraavat 1000 vuotta tuovat siihenkin ongelmaan ratkaisun.

Nykyisten osakuntain edeltäjinä voidaan pitää Pariisissa syntyneitä korporaatioita, kansakuntia (*natio*),⁴⁴ joihin kuuluivat täysjäsenenä ainoataan yliopistolla opettaneet maisterit.⁴⁵ Näihin kansakuntiin jakauduttiin alun perin maisterin Ranskan kotiseudun mukaan, mutta yliopiston kansainvälistyessä jako vahvistettiin koko Euroopan kattavaksi. Pisimpään pysyvyyttä nauttineet osakuntia olivat *natio Gallicana*, *Picardorum*, *Normannorum* ja *Anglicana* (myöhemmin Ranskan ja Englannin välisen satavuotisen sodan vuoksi)⁴⁶

42 Nuorteva 2016, 47

43 Nuorteva 2016, 4

44 Aniluoto, Arto teoksessa *Sivistisyhteisö* s. 29-30

45 Nuorteva 2016, 50 ja 52

46 Nuorteva 2016, 51

Germanica).⁴⁷ ja ne vastasivat oikeastaan kaikesta tärkeästä yliopiston toimintaan liittyvästä, kuten opetuksesta ja sen sisällöstä, opinnäytteiden vastaanottamisesta, jumalanpalveluksista ja siitä, että yliopiston sääntöjä noudatettiin, mutta myös juhlien järjestämisestä.⁴⁸ Osakunnan pomo toimi myös ensimmäisen asteen tuomioistuimena, samalla tavoin kuin ylioppilaskunnan valitsema rehtori Bolognassa.⁴⁹ Perusopiskelijat eli noin 15-21-vuotiaat eivät olleet täysin vailla vaikutusvaltaa osakunnissa, sillä osakunnat jakautuivat vielä provinsseihin. Näiden päätöksentekoon opiskeleva varhaisnuorisokin sai osallistua.⁵⁰

Natiot tai Nuortevan käyttämän termin mukaan kansakunnat eli varhaiset osakuntain idut toimivat artistisessa eli perustieteiden tiedekunnassa, joka valmisti syventäviin opintoihin yhdessä keskiaikaisen yliopiston kolmesta ylemmästä tiedekunnasta eli oikeustieteelliseen, teologiseen tai lääketieteelliseen.⁵¹ Perustieteiden tiedekunnassa hankittiin ymmärrys filosofiasta ja tarpeeksi vankka yleissivistys, jotta erikoistuminen maisterintutkinnon (joka lienee vastannut osapuilleen nykyisen ylioppilastutkinnon ja kandidaatintutkinnon sekoitusta) jälkeen oli mahdollista.⁵² Saadakseen maisterin paperit, piti olla vähintään 21-vuotias ja opiskellut noin kuusi vuotta,⁵³ minkä jälkeen opintoja saattoi jatkaa jossakin kolmesta ylemmästä tiedekunnasta tavoitteena tohtorintutkinto. Laajojen ja yleissivistävien alempien tutkintojen tarpeellisuus ymmärrettiin siis Euroopassa jo ainakin 800 vuotta ennen kuin asia nousi (jälkeen) koulutuspoliittiseen keskusteluun Suomessa!⁵⁴

47 Cobban 1975, 87. Kanta-alueet kuvattu Aalto, Sari (toim.) s. 28

48 Nuorteva 2016, 48-52 ja Cobban 1975, 89

49 Cobban 1975, 88. Laajemmissa tapauksissa osakuntien neljän johtajan ja rehtorin muodostama elin toimi tuomioistuimena.

50 Nuorteva 2016, 51

51 Nuorteva 2016, 51-52

52 Kekkonen 2013, 27

53 Nuorteva 2016, Opintoajoista ja tutkintojen myöntämisestä ks. myös Clark s. 699-700

54 Suomen suuriruhtinaskunnan Keisarillisessa Aleksanterin-yliopistossa oli suoritettava laaja alempi korkeakoulututkinto vielä 1800-luvulla ennen etenemistä jumaluusopilliseen, lainopilliseen tai medisiiniseen tiedekuntaan. Näistä laajoista alemmista tutkinnoista on sittemmin 1800- ja 1900-lukujen ammatillisen fakki-idiotismin hengessä luovuttu.

Pariisin yliopiston sisäisessä valtapelissä johtava tiedekunta oli perustieteiden eli filosofinen tiedekunta, jossa osakunnat häärsivät. Osakuntien painoarvoa yliopiston asioissa lisäsi se, että ne pääsivät keräämään lukukausimaksuja noin kahdelta kolmasosalta koko yliopiston opiskelijoista, sillä vain kolmannes opiskeli ylemmissä kolmessa tiedekunnassa. Yliopiston hallitus koostui seitsemästä jäsenestä: neljän osakunnan nimeämistä edustajista ja kolmen ylemmän tiedekunnan dekaaneista. Puhetta johti rehtori, jolla ei ollut äänioikeutta. Hän edusti yliopistoa samaan tapaan kuin rehtori nykyään Suomessa, mutta hänen valtaansa rajoitti jossakin määrin paikallisen piispan edustaja yliopistolla, kansleri. Yliopiston kansleri oli kirkon lähettiläs yliopistolla, joka valvoi yliopistoa ja jonka suojeluksessa yliopisto oli. Tämän paavi oli vahvistanut bullassaan 1464, joskin käytäntö oli vakiintunut jo aikaisemmin.⁵⁵

Jotta valta ei keskittyisi harvojen käsiin oli rehtorin toimikausi aluksi vain kuukausi, joskin se myöhemmin pidennettiin jopa kolmen kuukauden mittaiseksi.⁵⁶ Kun erääiden yliopistojen viimeaikaiset rehtorit ovat Suomessa hoitaneet tehtävänsä yli 20 vuotta ja yksi kausi on nykyään lähtökohtaisesti viisi vuotta, oli käytäntö Pariisissa siis vallan poikkeava siitä, mihin nykyään on tultu. Osakuntien ja ylempien tiedekuntien maistereiden kokoontumisia pidettiin usein, toisin kuin ylioppilaskunnan johtajien ja virkailijoiden kumileimasiminaan käyttämiä yleiskokouksia Bolognassa. Niin osakuntien johtajien kuin ylempien tiedekuntien dekaanien kaudet olivat lyhyitä ja opettajien vaihtuvuus suurta. Useammat pääsivät siis osallistumaan hallintoon kuin Bolognassa, jossa valta todellisuudessa oli erittäin keskittyntä kouralliselle vanhempia opiskelijoita ja heidän opiskelijoiden keskuudesta valitsemilleen asiamiehille.⁵⁷ Kiistat virkanimityksistä olivat yleisiä ja johtaminen tempoilevaa. On aikamoinen ihme, että Pariisin sekametylissoppa toimi jopa yliopistollisen kvartaalin eli lähes 250 vuoden ajan.

55 Clark 1987, 700 ja Cobban 1975, 22-36. Ehkä myös suomalaisten yliopistojen kansleri-instituutio on saanut vaikutteita tuolta ajalta, sillä kansleri nimitti Helsingin yliopiston professorit vielä 2015 ja kaikkien yliopistojen kanslerit nimitti ennen uusia yliopistolakia vielä Tasavallan presidentti. Kanslerin tehtävä on nykyään lähinnä seremoniallinen.

56 Cobban 1975, 85-86

57 Cobban 1975, 86-89. Vallanjako Bolognassa ei siten poikennut suuresti nykyajan ylioppilaskunnista tai juuri mistään muistakaan järjestöistä. Valtaa on harvoin kovin paljoa suurella edustuksellisella elimellä saati yleiskokouksella, vaan se on keskittynyt hallitukselle ja toimivalle johdolle.

Siinä missä Bolognan osakunnat jäivät vähemmän merkityksellisiksi osiksi ylioppilaskuntaa, muodostui Pariisin osakunnista vahvoja yhteisöjä, joilla oli oma hallinto, omat varat, arkistot, opetus- ja juhlatilat sekä ajalle tärkeät symbolit kuten leimat ja juhlapäivät.⁵⁸ Kaikesta päätellen siis myös vahva oikeushenkilöasema. Vertailukohta voisi tehtävien ja aseman osalta ehkä löytyä Iso-Britannian vanhimpien yliopistojen college-tyyppisistä instituutioista. Se, että maisterit identifioituivat enemmän osakuntaansa kuin hajanaiseen yliopistoon, asetti yliopiston toiminnan monesti vaakalaudalle. Toistuvia kiistan aiheita olivat rehtorin valinnan ohella osakuntien kanta-alueiden rajat eli se, miltä alueelta tulevia maistereita kukin sai rekrytoida.⁵⁹ Kanta-alueisiin ja opiskelijarekrytointiin liittyviä kiistoja on edelleen toisinaan Helsingin yliopiston osakuntien välillä, joten asiat eivät tässä suhteessa ole muuttuneet kovin paljon keskiajasta nykypäivään. Kokoavasti voidaan todeta, että Bolognassa ylioppilaskunta - ja myöhemmin ylioppilaskuntien sen jakaauttua kahtia - hoiti samanlaisia tehtäviä kuin nuorten maistereiden osakunnat Pariisissa.

No, mitä se #ylioppilasvoi oli? Keskiajalla, kun ei ollut vielä keksitty bitcoinia eikä kiinalaisten Tang-dynastian (618-907 j.a.a.) loppuvaiheessa kehittämää seteleitä alettaisi käyttää Eurooppassa kuin vasta 1600-luvulla,⁶⁰ täytyi opiskelijoiden lukukausimaksut luonnollisesti maksaa jotenkin. Mikäpä oli parempaa valuuttaa kuin puolen Euroopan halki rahdattu voi? Myös vuodat, ruis, maltaat ja muut luonnontuotteet kelpasivat maksuksi.⁶¹ Lukukausimaksut otetaan maassamme käyttöön ensi vuonna Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. Miltä näyttäisivätkään härskiintyvät voivuoret ja lämpenevät olutkorit rehtorin kanslian edessä, jos opiskelijat maksaisivat maksunsa luonnontuotteina Herran vuonna 2017?

58 Cobban 1975, 87

59 Cobban 1975, 87-88

60 Museum of the National Bank of Belgium in internetsivut osoitteessa bit.ly/2d2apeC.

61 Nuorteva 2016, 159, 182-184

3. YLIOPISTON LAITOSTUMINEN UUDEN AJAN ALUSSA JA YLIOPPILASKUNTIENTIEN TAANTUMINEN

Mistä opiskelijoiden valta-aseman heikkeneminen myöhempinä vuosisatoina Bolognassa johtui? Eräs ratkaiseva tekijä ylioppilaskuntien vallan vähentämisessä oli yliopistojen (ja yliopistokaupunkien) välinen kilpailu parhaista opettajista. Muut Italian yliopistokaupungit alkoivat enenevässä houkutellessaan Bolognan parhaita opettajia jo 1200-luvulla,⁶² mutta opiskelijoiden ja heidän opintojaan tukeneiden sukujen ja seurakuntien mahdollisuus kilpailla opettajista maksamalla parempaa palkkaa oli rajoittunut.

Opettajien ja paikallishallinnon valta-aseman vahvistuminen liittyi todennäköisesti ensisijaisesti kiinteän palkkausjärjestelmän ja pysyvien työsuhteiden syntymiseen 1300-luvun kuluessa.⁶³ Tällöin yksittäinen opettaja ei enää ollut suoraan vastuussa asiakkailleen eli opiskelijoille, eikä opiskelijoilla ollut myöskään suoria painostusmahdollisuuksia. Bolognan kaupunki oli jo 1220-luvulla alkanut pohtia, pitäisikö sen maksaa yliopiston opettajille palkkaa. Aluksi vain kaikkein parhaimmille opettajille maksettiin palkkaa kaupungin varoista, mutta vuosisadan loppuun mennessä kaupunki oli onnistunut saamaan merkittävän osan opettajien työsuhteista siirrettyä itselleen. Käytäntö laajeni 1300-luvulla niin, että kaupunki lopulta sai yhdessä opettajien vahvistuvan killan (collegia doctorum) otteen yliopiston virkanimityksistä opetushenkilökunnan suhteen.⁶⁴ Tämä tiesi ylioppilaskunnan vallan lopun alkua, kun siitä tuli opettajien palkkauksen suhteen enää muodollisuus. Sen jälkeen universitas scholariumin käytännön merkitys oheni ohenemistaan.⁶⁵

Yliopiston sisäisissä asioissa kuten kurinpidossa ja oikeusriitojen ratkaisemisessa mattoa ei vetäisty ylioppilaskuntien alta yhtä kätevästi kuin opettajien nimityksessä. Sekin oli vielä edessä: 1400-luvulla useimmat italialaiset pikkuvaltiot perustivat lautakuntia (reformatores studii) hoitamaan suhteita ylioppilaskuntiin. Ne onnistuivat 1500- ja 1600-luvuilla kutistamaan opiskelijoiden itsehallinnollisen aseman ja vaikutusvallan yliopistoissa varjoksi entisestä.⁶⁶

62 Clark 1987, 685-686

63 Cobban 1975, 66-67

64 Clark 1987, 685-686

65 Cobban 1975, 66-68

66 Clark 1987, 686 alaviite 116

Ranskassa osakuntien joutsenlaulu kiiri 1400-luvun loppupuolella jolloin paavi 1462 ja Ranskan kuningas 1499 riistivät Pariisin yliopistolta oikeuden keskeyttää opetus ja muuttaa yliopisto toiseen kaupunkiin. Yliopisto menetti näin tärkeimmän autonomiansa takeen.⁶⁷ Mannermaisten yliopistojen itsenäisyyden määrätietoista vähentämistä ja tiettyyn paikkaan sitomista on Alan Cobbanin toimesta tarkasteltu kriittisesti muun muassa näin: “Kun rakennuksia ja materiaalisia asioita ja kansallisen ylpeyden aiheita arvostetaan enemmän kuin akateemista vapautta ja rajoittamatonta oppineisuuden tavoittelua keinotekoisista rajoista piittaamatta, yliopistot siirtyivät uudenlaisen ja kenties vähäisemmän olomuodon aikaan.”⁶⁸ Ranskan 1400-luvun lopun suhtautumista ei ole 2000-luvun Suomessa havaittavissa pelkästään valtiovallan taholta, vaan myös yliopistot itse ovat käpertyneet kokoon ja haluavat arvioida toimintaansa tieteelle vieraiden mittareiden valossa.

Pariisin yliopiston joutuminen Ranskan kuninkaan vallan alle oli esimerkki laajemmasta kehityksestä. Paavin valta heikkeni mm. kilpailevien paavien eli Suuren skisman aikana, jolloin yliopistot eivät voineet enää samassa määrin hyötyä yhteiskunnan kahden valtakeskittymän välisestä kamppailevien. 1400-luvun lopulla ja 1500-luvun alussa yliopistot joutuivat yhä tiukemmin vahvistuvan maallisen vallan piiriin. Italiassa kaupunkivaltiot ja alueelliset pikkuvaltiot vahvistuivat ja Ranskassa keskusvalta vahvistui. Paikalliset oikeuspiirit heikkenivät ja valtaa alkoi keskittyä yhden (maallisen) hallitsijan käsiin, joka ei enää sallinut kilpailevia lainsäätäjiä tai alueita, joilla pätivät eri säännöt kuin muussa valtakunnassa.

Cobban tarjoaa selitykseksi Pariisin osakuntien heikkenemiselle ja autonomian kaventumiselle sitä, että opettajat pelkäsivät menettävänsä valtansa opiskelijoille, joiden vaatimukset osallisuudesta yliopiston päätöksenteossa olivat Bolognan mallin tunnettuuden levitessä lisääntyneet myös Ranskassa. Varovaisina tunnetut maisterit ja tohtorit eivät uskaltaneet horjuttaa status quota.⁶⁹ Pientäkään valtaa ei saanut antaa opiskelijoille eikä tunnustaa heidän

67 Kuten Makdisi 1970, 257-258 huomauttaa, tärkeimpiä käytännön syitä myöntää privilegioita opettajien ja opiskelijoiden killoille oli nimenomaan yrittää siten kannustaa jäämään kaupunkiin ja sitoa heidän uskollisuutensa keisariin, paaviin tai muuhun erioikeuksia myöntäneeseen tahoon.

68 Cobban 1975, 95

69 Cobban 1975, 180-181

elimittää osaksi yliopistoa, mikäli Italian opetushenkilökunnan kohtalo haluttiin välttää. Justifikaationa käytettiin muun muassa jo Italiassa opettajien (joskin siellä useimmiten vailla menestystä) käyttämää argumenttia siitä, ettei opiskeleminen ollut ammatti, eivätkä opiskelijat siten voineet muodostaa kiltoja, joilla olisi ollut oikeus nauttia privilegioista.⁷⁰

Samoin kuin suomalaisissa yliopistoissa 1900- ja 2000-luvulla, valitsivat professorit muutamaa poikkeusta lukuunottamatta mieluummin pitää kiinni omasta rajallisesta vallastaan ja samalla tyytyä olemaan valtion ja nykyään enenevässä määrin elinkeinoelämän talutusnuorassa. Yhteisen rintaman muodostaminen opiskelijoiden kanssa yliopiston autonomian lisäämiseksi ei useinkaan onnistu, sillä silloin professorit joutuisivat jakamaan valtaansa. Koko yliopistoyhteisön ottaminen mukaan päätöksentekoon saattaa kuitenkin joissakin tapauksissa olla edellytys yliopiston autonomian säilyttämiselle.

Kokoavasti voidaan sanoa, että opiskelijoiden valta ja vaikuttavuus oli merkittävä tekijä tieteellisen kasvun kannalta aikana, jolloin yhteiskunnat olivat epävakaita eikä yliopistoinstituutio vielä ollut vakiinnuttanut asemaansa maanosamme rakenteissa. Alueilla, kuten Pohjois-Italiassa, joissa opettajat olivat liikkuvaista sorttia, onnistuivat opiskelijat tiividen yhteenliittymiensä avulla muodostamaan yliopistoyhteisölle vakaamman oikeudellisen aseman. Ylioppilaskunnista vahvoina instituutioina oli hyötyä kaupunkien ja niiden yliopistojen vakiintumiselle ja kasvulle. Kun nämä olivat saavuttaneet riittävän vakauden, ei ylioppilaskuntaa enää tarvittu pyörittämään yliopistoa, ja lähtölaskenta niiden tuholle alkoi.

4. QUO VADIS, YLIOPPILASKUNTA?

Aina välillä pohditaan, sitä, onko aika ajanut ohi yliopistoista. Jos yliopistot lakkaavat olemasta, ei myöskään ylioppilaskunta voi olla olemassa. Käsitys yliopiston tehtävistä ja siitä, miksi se on olemassa, eroaa Euroopassa maittain, mutta ennen kaikkea ajallisessa suhteessa.⁷¹ Maailma on muutaman viimeisen vuosisadan ja vuosikymmenen aikana ollut kiihtyvän muutoksen kohteena mitä tulee niin talouteen, kulttuuriin, ympäristöön kuin tieteeseen. Samoin

⁷⁰ Cobban 1975, 178-180

⁷¹ Aalto (toim.) s. 32

myös yliopistoyhteisöjen päätöksentekojärjestelmät ovat muuttuneet suuresti vuosisatojen aikana. Yliopistot ovat aina olleet vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, joten muutokset eivät voi olla vaikuttamatta myös yliopistoon, suuren yleisön käsitykseen siitä ja yhtä lailla yliopiston itseymmärrykseen.⁷² Ei ole siksi sanottua, että olemme nähneet yliopistoinstituution historian lopun, vaan kehitys voi kulkea yllättäviäkin polkuja. Opiskelijoiden johtamaa yliopistoa on silti vaikea kuvitella 2000-luvun Eurooppaan, vaikka kehitystä yliopistojen demokratisoitumisen suuntaan on Suomessa tapahtunut viime vuosikymmeninä.

Suomessa ylioppilaskunnat ovat muun henkilöstön ohella päässeet 1970-1990-lukujen aikana nimeämään edustajiaan yliopistohallintoon. Nykyään osakunnilla tai ylioppilaskunnilla ei silti ole Bolognan mallin mukaan johdettuihin yliopistoihin verrattuna juurikaan valtaa yliopiston hallinnossa. Vaikka “kaiken maailman dosentit”⁷³ välillä kohtaavatkin kohtautonta kritiikkiä, uskon, että yliopistoilla on tulevaisuus. Näin ollen emme varmastikaan ole nähneet mitään lopullista tahi täydellistä mallia yliopistoyhteisön toiminnalle saati sille, mikä ylioppilaskunnan rooli siinä on.

Kuten todettu, oli keskiajalla opiskelijoiden vahvan aseman taustalla osittain se, että he maksoivat opinnoistaan. Tarjoaisivatko kenties Suomen yliopistoissa ensi vuonna introdusoivat lukukausimaksut mahdollisuuden opiskelijoiden vaikutusvallan vahvistamiseen kuin keskiajalla ikään? Tällainen spekulointi lienee haihattelua, sillä ainakaan ulkomailla lukukausimaksut tai niiden moninkertaistaminen viime vuosina esimerkiksi Iso-Britanniassa eivät ole johtaneet opiskelijoiden institutionaalisten vaikutusmahdollisuuksien lisääntymiseen.

Yliopistot ilmoittavat kamppailevansa ulkomaalaisista opiskelijoista ja haluavansa lisätä heidän osuutta. Puhutaan väkylimpien opiskelijoiden ja tutkijoiden kerääntymisestä parhaisiin yliopistoihin. Vaikka opiskelijoiden

72 Srivastava et al.: s. 4-5

73 Pääministeri Juha Sipilä Yleisradion A-Studiossa 2.12.2015 käyttämä ilmaisu “kaiken maailman dosentit” on herättänyt huomioita. Jos halua kuunnella lausuntoa repeatilla vaikkapa 10 tuntia putkeen, voit tehdä sen osoitteessa <https://vine.co/v/iWdhndhUX6W>. Aiheesta käydystä lennokkaasta keskustelusta ks. Twitter: [bit.ly/2c-F35Um](https://twitter.com/bit.ly/2c-F35Um).

liikkuvuuden mahdollisuudet ovat lisääntyneet, tosiasiallinen liikkuvuus on romahtanut, jos vertaa 1900- tai 2000-lukua 1200- tai 1300-lukuihin. Lähes kaikissa maailman yliopistoissa ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus vaihtelee nollan ja parinkymmenen prosentin välillä. Suurin osa maailman noin 16 000 yliopistoksi itsensä määrittelevistä laitoksista on hyvin homogeenisia niin opetus- ja tutkimushenkilökuntansa kuin opiskelijoidensa osalta. Keskiajalla yliopistoyhteisö saattoi vaatia etuja kaupungilta tai valtiolta uhkaamalla muuttaa muualle. Jos opiskelijat uhkaisivat lähteä Yhdysvaltain murattiliigan yliopistoista, kuka ottaisi uhkauksen vakavasti? Jokaista lähtijää kohti olisi pitkä jono tavoittelemassa kyseisten yliopistojen myymiä, työmarkkinoilla arvostettuja tutkintoja. Siksi opiskelijoiden massamuuttokaan yhdestä tai kahdesta yliopistosta tuskin muuttaisi tilannetta. Paikkaa arvostetussa yhdysvaltalaisessa yliopistossa on pidetty lähtölaukauksena menestyksekkääseen uraan. Miksi opiskelijat hylkäisivät sellaisen mahdollisuuden?

Mielestäni yliopistopoliittinen kysymys siitä, mitkä tiedeyhteisön blokit pääsevät jakamaan vaikutusvallan yliopistojen sisällä, ei ole kaikessa tärkeydessäänkään niin keskeinen kuin kysymys yliopiston itsehallinnosta. Yliopistojen laitostuminen on joka tapauksessa johtanut viime vuosikymmeninä jähmeään malliin, jossa yliopiston hallinnolla on merkittävästi enemmän valtaa kuin valitsijatahojen nimittämillä elimillä. Hallinto on niin sanoakseni irtaantunut päätöksenteosta ja noudattaa omaa logiikkaansa, johon muun muassa kuuluu sen oman vallan vahvistaminen. Samaan aikaan laaja ja kehittynyt hallinto on välttämätön, jotta yliopistot voivat toteuttaa edes lähimain ne tehtävät, joita ne ovat asettaneet itselleen ja joita niille on asetettu.

Merkityksellisempää on tässä ajassa kysymys yliopistoinstituution autonomiasuhteesta instituution sidosryhmiin, kuten valtioon ja elinkeinoelämään. Mikäli tieteen halutaan kukoistavan, on luotettava tiedeyhteisön kykyyn uudistua ja säädellä itseään. Sanotaan, ettei pääomalla ole kotimaata. Kenties myöskään tieteellä ei pitäisi olla, jotta se olisi todella vapaata ja tuottaa uutta tietoa. Ennen opettajien ja opiskelijoiden asettumista aloilleen oli liikkuva yliopisto, joka ei ollut kahlittu yhteen paikkaan. Ehkä internetissä toimivat virtuaaliyliopistot ovat askel kohti tiedeyhteisöjen vapautumista kansallisvaltioiden intresseistä. Sulkeutuuko ympyrä Khan Academyn kaltaisten virtuaalisten yliopistojen esiinmarssilla mooc-kursseineen? Onko kalliisti tutkintoja

internetissä myynyt Trump University sivistyksen lakipiste vai pohjakosketus? Pelkkä internetiin pakeneminen ei todennäköisesti riitä vapauttamaan yliopistoja niistä kultahäkeistä, joihin ne ovat usein mielihyvin sulkeutuneet tai antaneet sulkea itsensä. Riippumattomuus edellyttää taloudellisesti vahvoja instituutioita, jollaisia rikkaimmat angloamerikkalaiset yliopistot ovat. Ne pystyisivät halutessaan oman pääomansa tuotolla toteuttamaan merkittävän osan toimintaansa ilman valtion tai yritysten tukia saati lukukausimaksuja. Tiedeyhteisön korruptoituneisuudesta ja kääntymyksestä pois vapaan tieteen tieltä viestii se, ettei mikään nykyisistä yliopistoista vielä ole esittänyt halua sulkea ulkoisia rahahanoja ja ottaa kohtaloaan omiin käsiinsä. Mikä yliopisto rohkenisi ottaa tämän haasteen vastaan?

5. LÄHTEET

Aalto, Sari (toim.): Sivistisyhteisö? Osakuntien yhteisvaltuuskunta ry, Helsinki 2013

Aviisi 5/2007. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://arkisto.aviisi.fi/artikkeli/?num=05/2007&id=c00c57e>. Vierailtu 11.9.2016.

Bolognan yliopiston verkkosivut: <http://www.unibo.it/en/university/who-we-are/our-history/university-from-12th-to-20th-century>. Vierailtu 8.9.2016.

Clark, David: The Medieval Origins of Modern Legal Education: Between Church and State. American Journal of Comparative Law 35. vuosikerta 4. julkaisu (1987), s. 653-720. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta http://www.heinonline.org.libproxy.helsinki.fi/HOL/Page?men_tab=srchresults&handle=hein.journals/amcomp35&id=696&size=2&collection=journals&terms=natio&termtype=phrase&set_as_cursor=0. Vierailtu 3.9.2016.

Cobban, Alan: The Medieval Universities. Their development and organization. Methuen & Co Ltd. London, 1975

European Heart Journal (2009) 30 vuosikerta, s. 629–635. Padua University: The role it has played in the History of Medicine and Cardiology and its position today. Artikkelit saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta [bit](#).

[ly/2cwq8zK](#). Vierailtu 25.9.2016.

The Guardian 18.12.2015. https://www.theguardian.com/higher-education-network/2015/dec/18/my-students-have-paid-9000-and-now-they-think-they-own-me?CMP=fb_gu. Vierailtu 2.9.2016.

Ihonen, Markku: Miksi yliopistolla ei voi olla asiakkaita, Kanava 3/1995, s. 170-172. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://people.uta.fi/~tlmaih/Jutut2/asiakas.htm>. Vierailtu 30.8.2016.

Jyväskylän ylioppilaslehti 13/2011 52. Vuosikerta. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <https://www.jylkkari.fi/oldies/arkisto/1113/pdf/o8.pdf>. Vierailtu 11.9.2016.

Kekkonen, Jukka: Kontekstuaalinen oikeushistoria, Forum Iuris, Helsinki 2013

Luomanen, Lauri: Aasiakas ei ole koskaan oikeassa., Nemo, Helsinki 2009

Makdisi, George: Madrasa and University in the Middle Ages. Studia Islamica nro 32 s. 255-264, Maissonneuve & Larose 1970

Museum of the National Bank of Belgiumin internetsivut osoitteessa <http://www.nbbmuseum.be/en/2007/09/chinese-invention.htm>. Vierailtu 5.9.2016.

Nokela, Juhanin: Yliopisto - ketä kuuntelet? Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://www.tek.fi/fi/blogi/juhani-nokela/yliopisto-keta-kuuntelet>. Vierailtu 25.9.2016.

Nuorteva, Jussi: Suomalaisten ulkomainen opinkäynti ennen Turun Akatemian perustamista 1640. Suomen Kirkkohistoriallinen Seura ja Suomen historiallinen seura 1997. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi/bk/951710/1997/suomala.pdf>. Vierailtu 11.8.2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:30: Yliopistolakiuudistuksen vaikutusten arviointi. Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta <http://>

www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm30.pdf?lang=fi. Vierailtu 16.9.2016.

Osakuntien Yhteisvaltuuskunta - Nationernas Samdelegation ry.:n internet-sivut osoitteessa <http://www.osakunta.fi/j%C3%A4seneksi/kanta-alueet> ja <http://www.nation.fi/sv/node/47>. Vierailtu 10.8.2016.

Paduan yliopiston internetsivut osoitteessa <http://www.unipd.it/international-highlights/university-padova/history>. Vierailtu 16.9.2016.

Professoriliitto ry:n 22.4.2016 järjestämä Oy Suomen yliopisto Ab -seminaari. Tallenne saatavissa osoitteesta: <http://www.professoriliitto.fi/medialle/materiaalia/kevatseminaarit/oy-suomen-yliopisto-ab-22-4-2016/>. Vierailtu 1.9.2016.

Srivastava, Rachit et al.: University of the Future, Ernst&Young, Australia 2012., Saatavissa sähköisessä muodossa osoitteesta [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/University_of_the_future/\\$FILE/University_of_the_future_2012.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/University_of_the_future/$FILE/University_of_the_future_2012.pdf). Vierailtu 5.8.2016.

Yleisradion A-Studio 2.12.2015, katkelma. Saatavilla sähköisessä muodossa osoitteesta <https://vine.co/v/iWdhndhUX6W>. Vierailtu 12.9.2016.

Yliopistokäännö-liikkeen internetsivut osoitteessa yliopistokaanne.fi. Vierailtu 16.9.2016.

Yliopistolaki (558/2009)

Ylioppilaslehti 4.9.2009. <http://ylioppilaslehti.fi/2009/09/kaikki-mulle-he-ti-nyt-sukupolvi-valtasi-yliopiston/>. Vierailtu 30.8.2016.

HYYHY:N EKSKURSIO

HIETANIEMEN HAUTAUSMAALLE

22.6.2016

Mari Lehtoruusu

Viime kesäkuussa HYYHY vieraili Hietaniemen hautausmaalle haudattujen, HYY:n historiaan vaikuttaneiden henkilöiden haudoilla. Vierailu aloitettiin Axel Hampus Dahlströmin (1829 – 1882, (kortteli 3, rivi 6, hauta 15) hautana toimivalta korkealta kivipaasilta. Dahlström oli Vanhan ylioppilastalon (1870) suunnitellut arkkitehti. Muita hänen töitään ovat muun muassa ravintola Kappeli (1867) ja Kaartin maneesi (1877). Aivan Dahlströmin haudan vieressä sijaitsee kenraalikuvernööri Fabian Steinheilin (1762–1831) hauta. Hänen samalle paikalle haudatun vaimonsa Natalia von Engelhardtin hauta oli hautausmaan aivan ensimmäisiä. Lähellä (4-23-2) on myös Maamme-laulun säveltäneen Fredrik Paciuksen (1809–1891) hauta.

Carl Ludvig Engel (1778–1840, 3-19-13) loi Helsingin uusklassistisen historiallisen keskustan yhdessä työtoverinsa J. A. Ehrenströmin kanssa. Engelin töitä ovat Yliopiston päärakennus (1832), Yliopiston tähtitorni (1834), Yliopiston kirjaston eli nykyisen Kansalliskirjaston (1840). Jukka Viikilä julkaisi 2016

Engelistä kertovan romaanin nimeltään *Akvarelleja Engelin kaupungista*, joka tätä kirjoittaessa on Finlandia-ehdokkaana. Engeli on haudattu perheineen aidatulle alalle ehkä yllättävänkin vaatimattomasti.

Lähelle on haudattu Aarne Ervi (1910–1977, 6-21-1), joka oli sotienjälkeisen Suomen merkittävimpiä arkkitehtejä. Hänen käsialaansa on 1957 valmistunut ja modernismia edustava Porthania. Porthania oli aikanaan Suomen ensimmäinen huomattava rakennus, joka toteutettiin tehdasvalmisteisista betonielementeistä.

Pidemmän matkan päässä sijaitsee Urho Kekkosen (1900–1986, 25-1-4) hauta. Kekkonen oli Helsinkiin 1921 muutettuaan aktiivinen Pohjois-Pohjalaisessa Osakunnassa sekä lainlukijoiden riennoissa. Kekkonen toimi *Ylioppilaslehden* päätoimittajana vuosina 1927–1928. Myöhemmin Kekkonen oli aktiivinen ylioppilaiden ja nuorten vaikuttajien suuntaan pitämällä Tamminiemessä niin sanottuja lastenkutsuja.

Viimeisenä HYYHY vieraili L. A. Puntilan (1907–1988, krematoriokappeli 1-30-2) haudalla. Puntila oli hyvin aktiivinen kulttuurivaikuttaja ja oli luomassa Suomen kulttuurirahastoa 1937. Poliittisen historian professorina (1952–1971) ja SDP:n kansanedustajana 1966–1970 oli ajan opiskelijaradikaalien keskeinen ja näkyvä taistelukumppani niin yliopistolla kuin eduskunnassakin.

LÄHTEET

Eerola Ville 2015, *Valtio- vai yhteiskuntahistoriaa? Poliittisen historian yhteiskuntatieteellistäminen 1968–1980*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Viro Voitto 1993, *Vanha hautausmaa. Helsingin Hietaniemen hautausmaan opas*. Otava, Helsinki.

Wikipedia.

NO OLIKOS ENNEN KUNNOLLIS- TA? POHDINTOJA OLIKO ENNEN KUNNOLLISTA - SEMINAARISTA

Ahto Harmo

MITÄ, MISSÄ JA MILLOIN

HYYYHY:n ensimmäisen toimintavuoden kohokohtia oli 19.11.2015 yliopiston päärakennuksella järjestetty Oliko ennen kunnollista -seminaari. Seminaari rakentui yhdistyksen toiminta-ajatuksen eli HYY:n historian tuntemuksen, harrastuksen tutkimuksen edistämisen ympärille. Nimi syntyi hieman sattumalta monien hyvien ideoiden tavoin. Vanhemmilla ihmisillähän on aina stereotyyppisesti tapanan muistella vanhoja hyviä aikoja, mikä vuorostaan ylioppilasliikkeessä ja sen läheisyydessä toimivalla järjestökentällä nousee aina ajoittain esiin jäärien ennen oli kunnollista -huuteluna. Haastoimme siis tämän kysymällä: “Oliko ennen kunnollista?”.

Seminaarin suunnittelu aloitettiin huhtikuussa ja heti kärkeen saatiin varmistettua HYY:n historian viimeisimmät osat kirjoittaneen professori Laura Kolben kiinnostus puhua tilaisuudessa. Haalarimerkkikokoelman keräämisellä¹ hyvin käyntiin lähtenyt yhteistyö Helsingin yliopistomuseon kanssa

¹ Haalarimerkkikokoelmasta tarkemmin kts. Harmo, Haalarimerkkejä Helsingin yliopistomuseolle, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 39-42; Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan histo-

toi museon mukaan seminaarin yhteistyökumppaniksi. Kun päätösluennon pitäjä oli varmistunut ja museo saatu mukaan opaskierroksen muodossa, jäi käytännön järjestelyille ja erityisesti Lyyran kirjoittajille aikaa valmistella töitään, joista osa oli tarkoitus esitellä seminaarissa. Lähtöajatushan seminaarin taustalla ei ollut ainoastaan edistää ylioppilaskunnan ja opiskelijoiden historian tuntemusta tuomalla asiantuntijoita jakamaan tietoaan, vaan myös tarjota mahdollisuus aihepiiristä kiinnostuneille kartuttaa ensin omaa asiantuntijuuttaan ja päästä sitten esittelemään omia löydöksiään.

Oliko ennen kunnollista? -seminaaripäivän ohjelma muodoistuikin lopulta opastetusta kierroksesta Helsingin yliopistomuseossa ja varsinaisesta seminaarista eli avauspuheenvuoroista, kahdesta lyhyemmästä luennosta, keskustelevammasta yleisöpaneelistä sekä Kolben päätösluennosta. Seminaarin avasi HYYn pääsihteeri Jannica Aalto, joka pureutui suoraan aiheeseen pohtimalla, oliko ennen kunnollista, mutta pitäen katseen kuitenkin tulevaisuudessa. Allekirjoittanut esitteli tämän jälkeen hieman HYYHY:ä ja seminaarin ohjelmaa sekä vuosikirjan päätoimittaja Sanna Supponen vuosikirja Lyyraa, jonka julkaisu ei kuitenkaan valitettavasti ennättänyt seminaariin viivästyksien takia. Seminaarin jälkeen järjestettiin illallinen Ostrobotnialla ravintola Manalassa, jossa illan teemoista nousii hyviä keskusteluita. Seminaarin osanotto osoitti kiinnostusta teemoihin olevan myös muillakin kuin yhdistyksen jäsenillä, sillä □ 25:stä yleisöosallistujasta ei ollut yhdistyksen jäseniä². Kenties merkityksellisempää on, että kaikista kävijöistä vain viisi oli joskus ollut HYYn hallituksessa ja neljä ylioppilaskunnan työntekijänä, joten tilaisuuden leimautuminen “alumnikerhon muistelutilaisuudeksi” vältettiin.

MUTTA MISTÄ OLII OIKEASTAAN KYSE

Ensimmäisen luennon piti Ville Eerola Lyyra-artikkelinsa³ pohjalta opintojen edistymisen seuraamisen kannalta oleellisen suorituspisteen synnystä Suomessa ja siihen liittyneistä tutkintouudistuksista. Ei liene kaukaa haettava sanoa, ettei ennen ollut sen kunnollisempaa, mitä tulee opiskelun

rian ystävät ry, vuosikertomus 26.11.2014-31.12.2015

2 Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät ry, vuosikertomus 26.11.2014-31.12.2015

3 Eerola, Suorituspisteen synty Suomessa, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 1-15

ja koulutuksen ohjaamiseen valtioneuvostosta käsin. Toki on huomioitava tutkintorakennetason periaatteellisten ohjausliikkeiden todellisten vaikutusten näkyvän yleensä opiskelijasukupolven kuluessa verrattuna viimeisimpiin taloudellisiin koulutusleikkauksiin, jotka ovat näkyneet jo tänä syksynä koko yliopiston arjessa. Tutkintouudistusten tuntuessa nykyisin arkipäiväisiltä muutaman vuoden syklissä eteentulevilta pikku esteiltä, joilla ainakin rivien välissä kannustetaan opiskelijoita valmistumaan nopeammin, on kuitenkin toivottavaa, ettei nykyinen leikkauspolitiikka muodostu syklisesti uusiutuvaksi. Jatkaakseni hieman Eerolan pohdintaa osin varmasti juuri toistuvan leikkauksien pelossa “keskustelu opintojen tehostamisesta ja opintoaikojen lyhentämisestä elää kuitenkin 2010-luvulla ehkä vahvempana kuin koskaan ennen”⁴. Jos Palménin mukaan opiskelu on ollut akateemisesti liian vapaata ja Klingen mukaan diskurssi on muuttunut 1970-luvulla opiskelusta koulutukseen⁵, tuntuu nykyisin välillä koulutuksen merkitsevän nykyisin äärimmillään kulutusta, jota tulisi vähentää.

Luennon jälkeen siirryttiin osallistavampaan osuuteen, jossa Antti Kähkösen kanssa pohdimme opiskelijajärjestöjä ja opiskelijaidentiteettiä haastaen yleisöä, mutta antaen yleisön haastaa myös meitä. Erityisesti ylioppilaiden kohdalla on identiteettiin vahvasti liittynyt akateeminen vapaus, jonka voi osin nähdä olevan uhattuna opintoaikojen rajaamisen ja opintotukeen kohdistuvien leikkauksien takia. Mikäli näin osoittautuu pidemmällä aikavälillä olevan, pakottaa se opiskelijaidentiteetin muuttumaan. Järjestöurat opiskelijapiireissä tulevat samalla lyhentymään. Pohdimmekin yleisön kanssa, mitä ovat opiskelijaidentiteetti ja -järjestöt, miten ne kohtaavat ja ovatko ne uhkia vai mahdollisuuksia - entä millainen on tulevaisuus. Autonomian aikana ylioppilaiden järjestäytyminen nähtiin äärimmillään valtiollisena uhkana, mutta nykyisin mahdollisuus opiskelijajärjestöjen näivettymisestä näyttäytyy opiskelijoille edunvalvonnisena uhkana. Aiempi opiskelijoiden muutosvoima kulttuurin saralla on vähentynyt, mutta yhteiskunnallinen vaikuttavuus on vielä jotensakin uskottavaa. Nykyisellään on kuitenkin ilmeistä, että opiskelijoilla ja nuorilla on myös monia muita kanavia tuoda toimintaansa näkyväksi kuin perinteinen opiskelijaliike. Näkyvin esimerkki

4 Eerola, Suorituspisteen synty Suomessa, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 15

5 Eerola, Suorituspisteen synty Suomessa, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 1-2 & 13

tästä ovat ns. entrepreneurship societyt eli yrittäjyysyhteisöt. Perinteisemmän opiskelijajärjestö- ja ylioppilaskuntatoiminnan onkin mukauduttava muuttuviin aikoihin. Aalto-yliopiston voimakkaiden korkeakoulurakennemuutoksien seurauksena tämä on jo johtanut joidenkin yhdistysten purkamiseen ja toisten perinteisen aseman muuttumiseen. Sama on todennäköisesti edessä Helsingin yliopistolla Ison pyörän eli tulevan suuren tutkinnonuudistuksen jälkeen. Lopulta kuitenkin opiskelijat itse määrittävät oman identiteettinsä, mikä määrittelee tulevaisuuden opiskelijatoiminnan muodot.

Opiskelijaidentiteetin kulttuuriperintöön liittyi vahvasti seuraavana ollut Sanna Supposen esitys ylioppilaiden laulukulttuurista, josta julkaistiin myös artikkeli Lyyrassa. Artikkelissaan Supponen keskittyy käymään läpi opiskelijoiden laulukulttuurista tehtyä tutkimusta, josta valitettavan vähäinen osuus käsittelee arkipäiväisempää historiaa merkittävän osan tutkimuksesta keskittyessä 1800-luvun ja myöhempienkin aikojen osalta kansallisesti ja poliittisesti merkittäviin ilmiöihin kuten Maamme-lauluun tai ylioppilastalon rakennusprojektiin.⁶ Osaltaan ongelmana ovat lähteet, joita opiskelijoiden seuraelämästä ei ole systemaattisesti saatavilla. Supponen huomauttaakin osakuntien ja ainejärjestöjen arkistoista löytyvän mahdollisesti paljonkin lähdeaineistoa laululäsyistä jopa äänityksiin, mutta aineistoja ei ole kerätty määrätietoisesti ja ne sijaitsevat siellä täällä - puhumattakaan yksityisistä kokoelmista.⁷ Supposen työn pohjalta syntyykin ajatus kerätä muistitietoa tulevien tutkijoiden lähdeaineistoiksi yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja HYY:n kanssa. Keräysidea julkistettiin seminaarissa ja toteutettiin vuonna 2016. Keräyksen tuloksista on aikanaan tarkoitus kertoa HYYHY:n vuosikertomuksessa vuodelta 2016.

Seminaari huipentui professori Laura Kolben luentoan Ylioppilaskunta ja Isänmaa – takana loistava menneisyys?. Kolben mukaan suuri suomalainen kertomus on ollut pitkään sidottuna korkeakoulutuksen arvostukseen, mutta tämä on muuttumassa. Hän kysyikin, millä yliopiston arvovalta saataisiin takaisin? Jopa laulukulttuuri kuvastaa yliopiston asemaa Suomen historiassa. Kolben sanoin: “Maamme-laulu on ylioppilaiden laulu”. Poikkeuksellista siitä

6 Supponen, Ylioppilaiden laulu osa 1, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 16-22

7 Supponen, Ylioppilaiden laulu osa 1, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 20-21

tekee, että kansallislaulujen taustalla on yleensä on hallinto eivätkä ne ole osa yliopiston mytologiaa kuten Suomessa. Kun Vårt land ensimmäisen kerran kajahti ylioppilaiden Floranpäivän juhlassa 1848, tuskin kukaan olisi uskonut, että siitä vielä myöhemmin tulisi Maamme-käännöksen avustuksella Suomen kansallislaulu. Tätä tukee Klingen näkemys laulun vastavallankumouksellisuudesta ja Floranpäivän juhlan osoittamasta lojaalisuudesta Venäjän keisarille.⁸

Kuten Klingen mukaan vuoden 1848 kevätkuuhla oli positiivinen mielenilmaus⁹, sanoi Kolbe vuorostaan itsenäisyyspäivän soihtukulkueen olevan sellainen. Molempien kohdalla on kuitenkin syytä pohtia myös sitä, kokeeko suurin osa tapahtumiin osallistuneista asian näin. Tähän liittyen Kolbelta tulikin mielenkiintoinen esimerkki siitä, miten mielenilmausinnovaatiot tulevat opiskelijoilta: Akateeminen Wartti. Juoksutapahtumassa (eräänlainen kulkue sekin) onkin vuosikymmenten aikana nähty monenlaista julkilausumaa terveemmistä elämäntavoista lähes Neuvostoliiton olympiapropagandaan. Ilmeisesti kuitenkin jo alkuperäiseen Akateemisen Vartinjuoksuun sisältynyt hupailuhenki säilyi pääosassa suurimmalle osalle osallistujista tapahtuman poliittisimpinakin vuosina.¹⁰ Nykyisin tapahtuma on kaikkea muuta kuin poliittinen ja nykyinen järjestäjä Aalto-yliopiston ylioppilaskunta järjestää sen tänä vuonna Alvarin aukiolla Otaniemessä. Harva tämän vuotisista osallistujista tuskin tuntee tapahtuman vivahteikasta historiaa alkaen Helsingin yliopiston biologian opiskelijan ”kujanjuoksusta” laitosten välillä ja Ylioppilaslehden yleisönosaston kirjoituksista 1950-luvun alussa¹¹. Wartti on joka tapauksessa mielenkiintoinen esimerkki myös siitä, miten perinteet elävät ja jopa siirtyvät kokonaan uusiin ympäristöihin.

Kolbe nostikin traditioiden kautta luennossaan esiin sen, miten Yliopisto¹² on Suomi. Yliopiston ja ylioppilaiden traditiot ovat tulleet osaksi kansallista tarinaa. Yliopiston sijainti pääkaupungissa yksistään kertoo sen asemasta yhteiskunnassa. Lukemattomat sen toimijat ovat tehneet merkittäviä kansallisia töitä niin kulttuurin, politiikan kuin muillakin saroilla. Kolbe huomautti myös, että Yliopiston ja ”teknillisten koulujen” välillä on suuri

8 Klinge, Keisarin Suomi, Schildt (1997), s. 151-153

9 Ibid.

10 Ylioppilaslehti 28.4.2000 ja Liikunnan ja Urheilun Maailma 10/2000

11 Liikunnan ja Urheilun Maailma 10/2000

12 So. Helsingin yliopisto

ero arvovallassa ja kulttuurissa. Kenties kuvaavaa on, että pääministerinä on ensimmäistä kertaa diplomi-insinööri. Vaikka nykyisin monet asiat ovat suomalaisessa yhteiskunnassa näkökulmasta vaihdellen joko muutoksen kohteena tai uhattuna ja monet perinteet ovat eläneet ja muuttuneet aikojen saatossa, nostaa Kolbe esiin erään perinteisen mielikuvan, joka on ollut sitkeääkin sitkeämpi. Topeliaanisen maiseman laajenemiseksi Kolbe pyysikin yleisöään jatkamaan taistelua ja letkautti: ”Jos saataisiin siihen pikku hiljaa edes taloja”.

Kaiken kaikkiaan seminaari tarjosi laajan kattauksen aiheita ja näkökulmia. Sekä hyvän mahdollisuuden tuoda Lyyraa esiin, jonka toista numeroa nyt luet. Tällä kertaa Lyyran julkaisu myös tapahtuu toivottavasti tapahtuu seminaarissa, jonka ohjelmaa valmistellaan tätä kirjoittaessa kuumeisesti. Mutta jotta ei tärkein jäisi vastaamatta: Oliko ennen kunnollista? Yleisössä istuneen Akseli Huhtasen sanoin ”osallistujat päätyivät vilkkaan keskustelun jälkeen käsiäänestyksessä hieman yllättävään konseksukseen: ei, ennen ei ollut sen kunnollisempaa kuin nykyään”.¹³

KIRJALLISUUTTA

Matti Klinge, Keisarin Suomi, Schildt (1997).

Sanno Supponen (toim.), Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015).

LEHTIARTIKKELIT

Jouko Kokkonen, Akateeminen juoksuaika, Ylioppilaslehti 28.4.2000, viitattu 25.9.2000, <http://ylioppilaslehti.fi/2000/04/akateeminen-juoksuaika/>.

Anna Uusitalo, Akateeminen Wartti - Opiskelijan, urheilun ja opiskelijaurheilun tunnus, Liikunnan ja Urheilun Maailma 10/2000, 11.5.2000, viitattu 25.9.2016 <http://www2.slu.fi/lehtiarkisto/verkkolehti.200010.pienuutinen.757>.

Akseli Huhtanen, Ennen oli Kunnollista: Innovaatio 50-luvulla, Tutkain 4/2015, s. 28

LÄHTEET

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät ry, vuosikertomus 26.11.2014-31.12.2015.

Oltko ennen kunnollista?

hyyhy

Ohjelma 19.11.2015

15.00-16.00

Opastettu kierros Helsingin yliopistomuseossa (Päärakennuksen uuden puolen 3. kerros)

Kahvitus (Salin 6 edusta)

16.00-16.30

Avauspuheenvuorot

– HYYn pääsihteeri Jannica Aalto

– HYYHY:n puheenjohtaja Ahto Harmo ja vuosikirjan päätoimittaja Sanna Supponen

16.30-17.00

Suorituspisteen synty Suomessa

– VTM Ville Eerola

17.00-17.30

Järjestöt ja opiskelijaidentiteetti – uhka vai mahdollisuus

– Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan järjestöasiantuntija Ahto Harmo ja Svenska Handelshögskolans Studentkårin pääsihteeri Antti Kähkönen

Tauko

17.45-18.15

Ylioppilaan laulu – ilmiötä opiskelijoiden laulukulttuurissa läpi HY:n historian

– FM, tohtorikoulutettava Sanna Supponen

18.15-19.00

Ylioppilaskunta ja Isänmaa – takana loistava menneisyys?

– prof. Laura Kolbe

Päätös

n. 19.30

Seminaari-illallinen, ravintola Manala (Dagmarinkatu 2)

*Professori Laura Kolbe pitämässä seminaarin päätösluentoa
(kuva: Juho Kajava)*